

**WZMOCNIENIE OCHRONY LASÓW
CENNYCH PRZYRODNICZO
I WAŻNYCH SPOŁECZNIE**

WYTYCZNE I REKOMENDACJE
OGÓLNOPOLSKIEJ NARADY O LASACH

Warszawa, 2024

ZNACZENIE LASU DLA KULTURY DUCHA

„Od wieków las wywiera na ducha ludzkiego wpływ tajemniczy, jakiego nie spotykamy w innych wypadkach obcowania człowieka z przyrodą. Las nie przeciwstawia się człowiekowi żywiołowo, nie unicestwia jego jaźni, nie zagraża jego istnieniu, nie niszczy, nie zdradza – las tylko zazdrośnie strzeże swych tajemnic przed niepowołanymi – ale wszystkich, którzy mu zaufają, ukrywa, żywi, ochładza, podnosi na duchu i poucza, jak mądry mistrz i wierny druh”

ŹRÓDŁO: JEDNODNIÓWKA LAS – LEŚNIK POLSKI SPOŁECZEŃSTWU, WARSZAWA 1932 R.¹

¹ Publikacja wydana nakładem Spółki Wydawniczej „Prasa Drzewna”. „Zawierając w swej treści popularnie ujęty ‘katechizm leśny’ jednodniówka ta idzie w gościnne progi wszystkich sfer społeczeństwa polskiego, by im powiedzieć, czym jest las i czym jest praca leśnika. (...) docierając wszędzie stanie się trwałym ogniwem, które połączy wreszcie miasto i las, pogłębiając współpracę leśnika ze społeczeństwem dla dobra krajowego leśnictwa.” (cytat za Słowo Wstępne).

Spis treści

Wstęp.....	4
I. Kryteria wyboru obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych oraz priorytetowe potrzeby ochronne wymagające tymczasowego zabezpieczenia kluczowych obszarów.	6
II. Kryteria wyboru i potrzeby tymczasowego zabezpieczenia obszarów o szczególnych funkcjach społecznych	19
III. Organizacja procesu wyznaczania obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych oraz harmonogram i organizacja wdrażania działań na rzecz wzmocnienia ich ochrony.....	21
IV. Zasady gospodarowania w lasach o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych	26
1. Zarys powiązań kryteriów selekcji obszarów z zasadami gospodarowania	26
2. Definicje środków wzmocniania ochrony	27
3. Zasady gospodarowania na obszarach o szczególnych walorach społecznych	30
3.1. Planowanie zasad gospodarowania w odniesieniu do kryteriów wyznaczania lasów społecznych.....	30
3.2. Ramowe kierunki wzmocniania funkcji społecznych	32
4. Zasady gospodarowania na obszarach o szczególnych walorach przyrodniczych	40
5. Ewentualne konflikty między funkcją społeczną a wartościami przyrodniczymi, w przypadku nakładania się w tym samym lesie	46
6. Monitoring	47
V. Identyfikacja ryzyk i działań minimalizujących negatywne skutki społeczno-gospodarcze oraz działania osłonowe	56
A. Ryzyka przyrodnicze.....	56
B. Ryzyka prawne i organizacyjne	57
C. Ryzyka społeczno-ekonomiczne.....	58
D. Ryzyka dotyczące procesu wyłączeń.	65
VI. Niezbędne działania gwarantujące trwałość rozwiązań dotyczących wzmocnienia ochrony obszarów leśnych o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych.	67
VII. Standardy partycypacji społecznych	69
1. Siedem zasad konsultacji społecznych	69
2. Dane i mapy udostępniane przez LP proaktywnie (a nie na wniosek)	83

Wstęp

Ogólnopolska Narada o Lasach stanowi powrót do procesu kompleksowej transformacji gospodarki leśnej, która została zapoczątkowana w latach 2012-2015 opracowaniem założeń do Narodowego Programu Leśnego. Proces stanowi odpowiedź na potrzebę dialogu ze społeczeństwem na temat sposobu prowadzenia gospodarki leśnej. Odwołuje się również do najlepszych osiągnięć wielu pokoleń polskich leśników, przyrodników, naukowców i innych podmiotów działających na rzecz zrównoważonej gospodarki leśnej i ochrony ekosystemów leśnych.

W ekologii las jest biocenozą, którą Jan Jerzy Karpiński definiuje jako *dynamiczny twór przyrody, w którym są zespolone w niepodzielną całość układem zależności, powiązań i wzajemnych wpływów: określona roślinność z przeważającym udziałem form drzewiastych, związanych z nim zwierzętami oraz wykorzystywane przez rośliny i zwierzęta podłoże geologiczne, gleba, woda i klimat.*

Tymczasem w wymiarze formalnym regulacje krajowe (Ustawa o lasach - UoL) i międzynarodowe (Food and Agriculture Organization of the United Nations - FAO) dla potrzeb ewidencji, monitorowania i raportowania, ograniczają pojęcie lasu do gruntu, gdzie występują drzewa lub roślinność leśna o zwarciu ponad 10% (FAO), z dopuszczeniem jej przejściowego pozbawienia, uzupełniając o kryterium minimalnej powierzchni (0,1 ha – UoL, 0,5 ha - FAO) i wysokości (5 m - FAO).

Las od zawsze był źródłem różnorodnych dóbr, zarówno materialnych, jak i społecznych, zaspokajających różne potrzeby człowieka. Wraz z rozwojem cywilizacji lasy zaczęły odgrywać coraz większą rolę ekonomiczną, a dobra z nich pobierane, oprócz wartości użytkowej, zyskały również wartość wymienną. W rezultacie istotnie zmniejszyły się obszary i zasoby leśne, a jednocześnie rosło zapotrzebowanie na użytki leśne. Był to przyczynek do powstania gospodarki leśnej, która stała się jedną z kluczowych gałęzi gospodarki narodowej, obejmując szeroki zakres działań, takich jak użytkowanie, hodowla i ochrona lasów, mających na celu utrzymanie trwałości drzewostanów i powiększanie zasobów leśnych.

Należy przy tym mieć na uwadze, że drewno jest i będzie jednym z niewielu odnawialnych materiałów podlegających recyklingowi i biodegradacji. W obliczu deficytu drewna w Europie należy gospodarować nim w sposób rozsądny.

Gospodarka leśna obejmuje także pełnienie przez lasy funkcji pozaprodukcyjnych. W miarę rozwoju świadomości społeczeństwa coraz większą rolę zaczęły odgrywać zarówno społeczne, jak i przyrodnicze funkcje lasów. Społeczeństwo zaczęło dostrzegać, jak istotne są lasy nie tylko jako źródło surowców, ale także jako ekosystemy zapewniające bioróżnorodność, regulujące klimat i jako miejsca rekreacji, spokoju oraz odpoczynku. Wartość usług ekosystemowych wzrasta. Zachowanie lasów ma kapitalne znaczenie dla jakości życia i zdrowia ludzi.

Niniejszy dokument, wynikający z szerokiej dyskusji w ramach Ogólnopolskiej Narady o Lasach (ONoL), powstaje w momencie gwałtownej utraty różnorodności biologicznej, pogarszającego się stanu leśnych siedlisk przyrodniczych oraz przyspieszenia kryzysu związanego ze zmianą klimatu, skutkującego wzrostem częstości zjawisk o charakterze klęskowym (susze, huragany, powodzie). Dlatego najbliższe lata mają kluczowe znaczenie dla zachowania lasów, a Wytyczne i Rekomendacje powstające wskutek debaty publicznej prezentują konkretny plan na wdrożenie założeń politycznych, jak i strategii w zakresie ochrony lasów poprzez środki regulacyjne.

Celem planowanych działań jest zapewnienie trwałej ochrony najcenniejszych ekosystemów leśnych, jak i postulowane „uspołecznienie” zarządzania lasami, co jest m.in. koniecznością wdrożenia wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) o zaskarżaniu planów urządzania lasów (PUL), jak też odpowiedzią na zainteresowanie społeczeństwa. Uczestnicy ONoL mają również świadomość, że wzmocnienie funkcji pozaprodukcyjnych wymusza też określenie głównego celu debaty publicznej, jakim powinno być powstanie narzędzi operacyjnych dla polityki leśnej, tj. Narodowego Programu Leśnego, jak i nowelizacji UoL.

Cel ten zostanie zrealizowany poprzez kompleksową reformę obecnego modelu gospodarki leśnej na obszarach cennych przyrodniczo i ważnych społecznie, której elementem jest wyłączenie części lasów z funkcji produkcji surowca drzewnego. Gospodarka leśna na tych terenach zostanie ukierunkowana na pełnienie funkcji ochronnych i społecznych, a funkcja produkcji surowca drzewnego zostanie im podporządkowana². Potrzeby te oszacowano wstępnie na 20% powierzchni lasów w Polsce. Planowane działania są odpowiedzią na zagrożenia i potrzeby wynikające z postępującej utraty różnorodności biologicznej oraz zmian klimatycznych, jak również wpisują się w krajowe i międzynarodowe zobowiązania dotyczące ochrony różnorodności biologicznej i adaptacji do zmiany klimatu.

Niniejsze Wytyczne i Rekomendacje zostały opracowane z inicjatywy Ministerstwa Klimatu i Środowiska (MKiŚ) przez zespoły robocze, z wykorzystaniem wybranych efektów dyskusji podczas ONoL. Dokument będzie podstawą dalszych działań MKiŚ po 1 stycznia 2025 na rzecz wzmocnienia lasów cennych przyrodniczo i ważnych społecznie.

Wzmocnianie niektórych istotnych funkcji lasu znalazło się poza zakresem niniejszego opracowania (np. funkcje obronne czy przeciwdziałanie suszy). Wymagają oddzielnych analiz i programów strategicznych.

O ile w początkowej fazie największy efekt osiągnie wprowadzanie zmian w PGL Lasy Państwowe (LP), to docelowo powinny one uwzględniać lasy wszystkich form własności w Polsce.

² Ew. pozyskanie drewna na tych obszarach musi być pochodną realizacji funkcji przyrodniczych lub społecznych.

I. Kryteria wyboru obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych oraz priorytetowe potrzeby ochronne wymagające tymczasowego zabezpieczenia kluczowych obszarów.

W dobie narastających zagrożeń dla środowiska naturalnego, takich jak zmiana klimatu czy utrata bioróżnorodności, konieczność ochrony szczególnych walorów przyrodniczych staje się priorytetem.

W pierwszym rozdziale zestawiono i omówiono kryteria, na podstawie których zostaną wstępnie zidentyfikowane obszary o wyjątkowych wartościach przyrodniczych, wraz z opracowaną definicją dla każdego z nich. Kryteria³ te obejmują różnorodne aspekty, takie jak unikatowość biologiczna, obecność gatunków zagrożonych, różnorodność ekosystemów oraz znaczenie tych obszarów dla funkcjonowania szerszego środowiska przyrodniczego.

P1. Obiekt Światowego Dziedzictwa UNESCO - Puszcza Białowieska

DEFINICJA KRYTERIUM:

Puszcza Białowieska w granicach zadeklarowanych jako Obiekt Światowego Dziedzictwa UNESCO (część polska) na terenie zarządzanym przez LP.

P2. Proponowane nowe rezerваты przyrody

DEFINICJA KRYTERIUM:

- Proponowane rezerваты z bazy danych przekazanej MKiŚ przez Klub Przyrodników (tzw. „shadow list”⁴)
- Proponowane rezerваты z listy LP (209 rezerwatów)
- Propozycje oraz projekty procedowane przez regionalne dyrekcje ochrony środowiska

PRIORYTETOWA POTRZEBA:

Wstrzymanie cięć od 01.01.2025 r. w projektowanych i proponowanych rezerwach przyrody (nowe i powiększenie istniejących) z listy "shadow" KP i projektu "100 rezerwatów na 100-lecie LP". Okres wstrzymania cięć obowiązuje do końca 2027 roku. Dalsze utrzymanie wyłączenia obszarów, których potencjał nie został zweryfikowany w tym terminie, wymaga dodatkowego uzgodnienia. Ponadto

³ Kolejność kryteriów nie odzwierciedla ich istotności.

⁴ Wg stanu na dzień 22.04.2024.

wstrzymanie cięć dla danej powierzchni⁵ kończy się po stwierdzeniu przez RDOŚ, że dla danej powierzchni brak jest potencjału dla utworzenia rezerwatu. Analiza potencjału realizowana jest priorytetowo dla obszarów objętych procedurą projektu Planu Urządzenia Lasu. RDOŚ zasięgnie opinii autora propozycji rezerwatu.

Powyższe wyłączenie wskazanych obiektów nie dotyczy drzewostanów z gatunkiem panującym w wieku do 80 lat w planowanych rezerwatach bez zakończonej weryfikacji, w których LP mogą wykonywać zabiegi z zakresu hodowli lasu, po poinformowaniu RDOŚ i braku negatywnej opinii RDOŚ. Zabiegi te nie będą się wiązać z wycinaniem drzew starszych niż 120 lat.

P3. Starolasy

DEFINICJA KRYTERIUM:

Pojęcie „starolasy” jest polskim tłumaczeniem „old-growth forests” w rozumieniu przyjętym w Unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 r., a zdefiniowanym w dokumencie wykonawczym do tej strategii⁶. Oznacza ono drzewostan lub obszar lasu składający się z rodzimych gatunków drzew, którego struktura rozwinęła się głównie w wyniku naturalnych procesów i ma dynamikę odpowiadającą późnym fazom rozwojowym drzewostanów obserwowanym w lasach pierwotnych lub nieużytkowanych tego samego typu. Oznaki przeszłej działalności ludzkiej mogą być widoczne, ale stopniowo zanikają; albo są zbyt ograniczone by zakłócać naturalne procesy.

UWARUNKOWANIE MIĘDZYNARODOWE:

Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 wymaga objęcia wszystkich starolasów ochroną ścisłą (co dopuszcza badania naukowe, zwalczanie gatunków obcych, prewencję katastrof naturalnych np. pożarów, nieniszczące formy rekreacji, ale wyklucza użytek gospodarczy). Państwa członkowskie powinny były opracować metodykę identyfikacji i kartowania takich lasów do końca 2023 r., a skartować je do połowy 2025 r., zaś obowiązek objęcia ochroną dotyczy lasów, które miały cechy starolasu po 20 maja 2020 r. - jeżeli po tym czasie utraciły te cechy wskutek działalności człowieka i tak powinny być objęte ochroną ścisłą, by te cechy odzyskać. Dokument wskazuje kryteria identyfikacji, przedstawione niżej. Jeżeli w niektórych państwach UE lasy mające cechy starolasu nie przetrwały, to priorytetem powinno być odtworzenie takich cech w niektórych lasach. Bazując na zasadzie ostrożności, państwa członkowskie są obowiązane identyfikować i chronić jako

⁵ Części lub całego obszaru potencjalnego rezerwatu poddanego weryfikacji.

⁶ Commission Guidelines for Defining, Mapping, Monitoring and Strictly Protecting EU Primary and Old-Growth Forests (marzec 2023).

starolasy wszystkie lasy, które na podstawie dostępnych danych z dużym prawdopodobieństwem mogłyby mieć cechy starolasu.

Od 1 stycznia 2026 r. powierzchnia ekosystemów leśnych chroniona w formie starolasów⁷ w LP poza rezerwatami⁸ powinna być nie mniejsza niż 1%, a od 1 stycznia 2027 r. nie mniejsza niż 2% powierzchni lasów w Polsce⁹. Dobór powierzchni powinien uwzględniać możliwie równomierny rozkład przestrzenny w skali kraju. Priorytetem powinny być drzewostany na siedliskach przyrodniczych, zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia o Odbudowie Zasobów Przyrodniczych¹⁰. Lasy Państwowe od 1 stycznia 2025 zabezpieczą pulę drzewostanów umożliwiającą realizację powyższych indykatywnych celów.

KRYTERIA EUROPEJSKIE, KTÓRE POWINNY BYĆ UWZGLĘDNIONE W METODYCE IDENTYFIKACJI STAROLASÓW	MOŻLIWOŚCI ZASTOSOWANIA KRYTERIÓW W LASACH POLSKI, UWZGLĘDNIAJĄC DOSTĘPNE DANE
GLÓWNE (wszystkie muszą być spełnione)	
1. Gatunki rodzime - skład gatunkowy drzewostanu złożony z gatunków rodzimych (dopuszczalny nieliczny udział gatunku obcego, jeżeli nie zakłóca podstawowych procesów ekologicznych).	W PRESELEKCJI: Bez gatunków obcych lub z udziałem gatunków obcych geograficznie poniżej 10% (<1 w składzie gatunkowym drzewostanu).
2. Drzewa stare lub okazałe - obecność drzew o dużej miąższości w stosunku do wcześniejszych faz rozwojowych dla danego typu lasu i lokalnych warunków wzrostu, obecność starych i okazałych drzew, których część może osiągać maksymalny wiek znany dla danego gatunku i lokalnych warunków).	W PRESELEKCJI: Etap (1). Zabezpieczenie od 1 stycznia 2025 r. drzewostanów z wyłączeniem KO i KDO, z gatunkiem panującym w wieku: Db >=150; Jd, So, Bk, Św >=130; Js, Jw, Kl, Lp, Wz, Ol, Gb >=110. Etap (2). Dobór innych drzewostanów wg udziału (według gatunków rzeczywistych) min. 10% (od 1 w składzie gatunkowym) gatunku w określonym wieku lub wyższym: Db >=140;

⁷ Po uwzględnieniu wszystkich kryteriów głównych, uzupełniających i innych.

⁸ wg stanu na 31 grudnia 2024 r.

⁹ wg GUS na dzień 31 grudnia 2023 r.

¹⁰ Rozporządzenie (UE) 2024/1991 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 czerwca 2024 r. w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych i zmiany rozporządzenia (UE) 2022/869.

	Jd \geq 130; Bk, Św \geq 120; Js, Jw, Kl, Lp, Wz, Ol, Gb \geq 100.
3. Martwe drewno - duża zasobność i różnorodność stojącego i leżącego drewna martwego. Ilość i rodzaj martwego drewna może się znacznie różnić, w zależności od typu lasu, lokalnych warunków środowiska i ostatniej historii zaburzeń na danym obszarze.	W KOREKCIE LOKALNEJ Brak informacji w dostępnych obecnie danych, wymaga interpretacji terenowej
UZUPEŁNIAJĄCE (muszą być spełnione co najmniej dwa z poniższych)	
4. Pochodzenie drzewostanu: z naturalnego odnowienia, choć mogą być zaliczone także drzewostany pochodzące z sadzenia lub z siewu, gdy minęło już na tyle dużo czasu, że nabrały cech naturalnych.	W KOREKCIE LOKALNEJ Identyfikacja pochodzenia drzewostanu w danych taksacyjnych jest niepewna. Można tylko w korekcie lokalnej sprawdzić podczas wizji terenowej.
5. Złożoność strukturalna - starolasz charakteryzują się złożonością strukturalną. Może to obejmować pionowe zróżnicowanie (piętrowość), poziome zróżnicowanie strukturalne i strukturę mikrorzeźby powierzchni terenu, spowodowaną wykrotami.	W KOREKCIE LOKALNEJ W praktyce złożoność strukturalna nie jest dobrze odzwierciedlona w opisie taksacyjnym. Może być potwierdzona na podstawie obserwacji terenowej.
6. Drzewa biocenotyczne - w starolasach często z wysokim zagęszczeniem i zróżnicowaniem występują tzw. mikrosiedliska drzewne (drzewa biocenotyczne). Definiuje się je jako <i>odrębną, dobrze zarysowaną strukturę występującą na żywych lub stojących martwych drzewach, która stanowi szczególne i istotne podłoże lub miejsce życia dla gatunków lub zbiorowisk gatunków podczas co najmniej części ich cyklu życiowego w celu rozwoju, zdobywania pożywienia, schronienia lub rozmnażania.</i>	W KOREKCIE LOKALNEJ Brak informacji w dostępnych obecnie danych, wymaga interpretacji terenowej. Mikrosiedliska drzewne - interpretacja wg katalogu <i>Larrieu et al. 2018</i> ¹¹ .

¹¹ Celowe sporządzenie polskiej adaptacji: *Larrieu et al., Tree related microhabitats in temperate and Mediterranean European forests: A hierarchical typology for inventory standardization, 2018.*

<p>7. Gatunki wskaźnikowe¹² - starodrzewy często są siedliskiem gatunków typowych dla późnych stadiów sukcesji właściwych dla określonego typu lasu. Mogą do nich należeć gatunki znajdujące się na czerwonej liście IUCN.</p>	<p>W KOREKCIE LOKALNEJ</p> <p>Brak pełnej informacji w dostępnych obecnie danych, wymaga interpretacji terenowej.</p>
<p>INNE (nie są obowiązkowe, mogą być wykorzystane tylko pomocniczo, w przypadku wątpliwości co do spełnienia kryteriów głównych i uzupełniających).</p>	
<p>8. Miąższość drewna pozyskanego w latach 2000-2009, 2010-2020.</p>	<p>W KOREKCIE LOKALNEJ</p> <p>Informacja pomocnicza.</p> <p>Drzewostan nadal może być zakwalifikowany, jeżeli pozyskanie nie zniweczyło cech staroleśnych.</p> <p>Cięcia po 2020 r. nie są brane pod uwagę, gdyż europejskie założenie ochrony starolasów opiera się na ich stanie w 2020 r.</p>
<p>9. Zgodność zbiorowiska potencjalnego z rzeczywistością.</p>	<p>W PRESELEKCJI LUB W KOREKCIE LOKALNEJ</p> <p>Na podstawie danych fitosocjologicznych, a przy ich braku weryfikowana w terenie.</p>
<p>10. Dominujący wpływ otoczenia nieleśnego.</p>	<p>W PRESELEKCJI LUB W KOREKCIE LOKALNEJ</p> <p>Wykluczyć enklawy śródpolne o powierzchni < 20 ha, z uwagi na efekty brzegowe, determinujące ich “nieleśną” dynamikę.</p>

¹² Listy wskaźnikowe: **(A)** Czyżewska K., Cieśliński S. 2003. Porosty – wskaźniki niżowych lasów puszczańskich w Polsce. Monogr. Bot. 91: 223–239; **(B)** Motiejunaite J., Czyżewska K., Cieśliński S. 2004. Lichens – indicators of old-growth forests in biocentres of Lithuania and north-east Poland. Botanica Lithuanica 10 (1): 59–74; **(C)** Cieśliński, S., Czyżewska, K., Faliński, J.B., Klama, H., Mułenko, W., Żarnowiec, J., 1996. Relicts of the primeval (virgin) forest. Relict phenomena, in: Faliński, J.B., Mułenko, W. (Eds.), Cryptogamous plants in the forest communities of Białowieża National Park (Project CRYPTO 3). Phytocoenosis 8 (N.S.), Archiv. Geobot. 6, 197-216; **(D)** Eckelt, A., Müller, J., Bense, U. et al. “Primeval forest relic beetles” of Central Europe: a set of 168 umbrella species for the protection of primeval forest remnants; **(E)** ptaki: drozd obrożny, głuszec, dzięcioł trójpalczasty, dzięcioł białostrzygi, dzięcioł średni, muchołówka białoszaja, bocian czarny, puchacz; **(F)** ssaki: koszatka leśna.

P4. Drzewostany położone wzdłuż brzegów naturalnych cieków i zbiorników wodnych i źródlisk.

DEFINICJA KRYTERIUM:

Drzewostany w buforze 30 m od brzegu cieków naturalnych¹³ i zbiorników wodnych (naturalnych; sztucznych na wodach płynących) i źródlisk. Można zaliczyć także drzewostany w szerszym buforze uzasadnionym fizjograficznie, np. zasięgiem zalewu, stromym zboczem doliny (wyłączenie po granicach naturalnych, jednak nie węższe niż 30 m).

P5. Siedliska bagienne lub łąkowe

DEFINICJA KRYTERIUM:

Drzewostany na siedliskach Bb, BWGb, BGb, BMb, BMGb, LMb, Lł, Lłwyż, LłG, Ol, OIJ, OIJG, OIJwyż oraz drzewostany na glebach torfowych w obrębie innych typów siedliskowych lasu – z wyjątkiem lasów o ewidentnie sztucznym składzie gatunkowym¹⁴.

P6. Obszary dla zachowania łączności ekologicznej na przebiegu korytarzy ekologicznych

DEFINICJA KRYTERIUM:

Wydzielenia sąsiadujące bezpośrednio z górnymi i dolnymi przejściami dla zwierząt dużych i średnich, jak również wskazane przez regionalne dyrekcje ochrony środowiska obszary w obrębie korytarzy ekologicznych.

P7. Drzewostany referencyjne, nieobjęte gospodarką leśną

DEFINICJA KRYTERIUM:

Obecne lub do niedawna istniejące „ekosystemy referencyjne” / „obszary nieobjęte gospodarowaniem (ONG)” / „ostoje ksylobiontów” wyznaczone przez Lasy Państwowe.

¹³ Zgodnie z ustawą Prawo Wodne: rzeki, strugi, strumienie i potoki oraz inne wody płynące w sposób ciągły lub okresowy naturalnymi lub uregulowanymi korytami.

¹⁴ Z wyłączeniem wydzielen o następujących kombinacjach gatunków panujących i typów siedliskowych lasu: Bb (BK, CZM.P, DB, DB.S, JS, M), BGb (MD), BMb (MD, AK, BK, CZM.P, DB.C, GB, JW, SO.WE), BMGb (MD), LMb (AK, CZM.P, DB.C, MD, SO.WE, ŚNG.B), Lł (AK, BK, CZM.P, DB.C, DG, JD, JS.A, KSZ, MD, ORZ.C, SO, SO.C, SO.S, SO.W, ŚW, ŚW.SY, TP.K), LłG (MD, SO, SO.WE), Lłwyż (AK, DB.C, MD, SO), Ol (AK, CZM.P, DB.C, MD, ŚNG.B, TP.K), OIJ (AK, CZM.P, DB.C, DG, JS.A, MD, SO, SO.C, ŚW.KB), OIJG (SO), OIJwyż (AK, CZM.P, SO).

P8. Drzewostany zachowawcze

DEFINICJA KRYTERIUM:

Drzewostany zachowawcze zewidencjonowane w Systemie Informatycznym Lasów Państwowych (SILP).

P9. Drzewostany położone na wyspach

DEFINICJA KRYTERIUM:

Drzewostany położone na wyspach mniejszych niż 100 ha. Charakteryzują się specyficznymi warunkami ekologicznymi wynikającymi z izolacji geograficznej, wpływu mikroklimatu oraz ograniczonych zasobów siedliskowych. W takich drzewostanach mogą występować unikalne kombinacje gatunków drzew, które dostosowały się do specyficznych warunków wyspiarskich.

P10. Enklawy śródpolne

DEFINICJA KRYTERIUM:

Enklawy śródpolne to niewielkie drzewostany znajdujące się wśród gruntów rolnych. Te enklawy roślinności drzewiastej są odizolowane od większych kompleksów leśnych, oferując schronienie i zasoby pokarmowe dla różnorodnych gatunków fauny i flory. Pełnią ważne funkcje ekologiczne, takie jak retencja wody, ochrona gleby przed erozją oraz wspieranie bioróżnorodności w intensywnie użytkowanych krajobrazach rolniczych. Są istotnym czynnikiem wzmocnienia łączności ekologicznej, ułatwiającej migrację zwierząt. Obszary uznane za enklawy śródpolne zgodnie z definicją muszą w ujęciu ewidencji gruntów stanowić grunty leśne (Ls) otoczone gruntami rolnymi (R, Ł, Ps, S, Br, Lzr, Wsr, W, N), dopuszcza się także powierzchnie między gruntami rolnymi i wodą. Do enklaw śródpolnych zaliczamy obszary o powierzchni nie przekraczającej 4 ha.

P11. Siedliska przyrodnicze (także poza obszarami Natura 2000)

DEFINICJA KRYTERIUM:

Leśne siedliska przyrodnicze o znaczeniu dla Unii Europejskiej, czyli ujęte w zał. I dyrektywy siedliskowej i powtórzone w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty (...). Co do zasady, wyznaczeniu jako cenne przyrodniczo podlegają – w związku ze zobowiązaniami unijnymi – wszystkie ich płaty, choć środki ochrony mogą być zróżnicowane.

UWARUNKOWANIE MIĘDZYKRAJOWE:

Rozporządzenie UE w/s odbudowy zasobów przyrodniczych wymaga, by na terenie całego kraju:

- Do 2030 r. w 90%, a do 2040 r. w 100%, było znane rozmieszczanie i stan ochrony wszystkich siedlisk;
- Do 2030 r. wdrożyć środki odbudowujące dobry stan¹⁵ na 30% areálu sumy siedlisk, do 2040 r. – na 60% areálu każdej grupy siedlisk, a do 2050 r. – na 90% areálu każdej grupy siedlisk (*siedliska leśne tworzą grupę 4, ale 91D0 zalicza się do grupy 1 siedlisk podmokłych; 9160, 91E0, 91F0 do grupy 3 siedlisk rzecznych i nadrzecznych, 2180 do grupy siedlisk wydmowych*). Środkiem odbudowy dobrego stanu może być zarówno wyłączenie z użytkowania, jak i aktywne działania prowadzące do odtworzenia dobrego stanu, w tym określony sposób gospodarowania.
- Unikać pogorszenia stanu siedlisk będących w dobrym stanie / działań utrudniających osiągnięcie dobrego stanu.

Dyrektywa siedliskowa wymaga, by na obszarach Natura 2000 wdrożyć środki ochronne odpowiadające wymogom ekologicznym siedlisk będących przedmiotami ochrony obszaru, mające na celu osiągnięcie właściwego stanu i przyczynienie się do ochrony różnorodności biologicznej.

IDENTYFIKACJA TYPÓW SIEDLISK:

Wg stanu na 2024 r. nie istnieje jednolita baza danych siedlisk przyrodniczych, która mogłaby być uznana za źródło referencyjne. Identyfikacja siedlisk przyrodniczych musi więc być sumą danych pochodzących z różnych źródeł, w tym:

1. Danych zgromadzonych przez RDOŚ. Zgodnie z art. 114 ust 1. Ustawy o ochronie przyrody, *Regionalny dyrektor ochrony środowiska gromadzi dokumentację dotyczącą (...) siedlisk przyrodniczych*. Identyfikacja siedlisk przyrodniczych włącza więc dane z dokumentacji zgromadzonych przez RDOŚ (zarówno w postaci bazy danych przestrzennych, jak i w postaci innych zgromadzonych dokumentów). Pomija się przy tym informacje, które

¹⁵ W Polsce za kryteria dobrego stanu należy przyjąć kryteria stanu FV wg metodyk GIOŚ.

w zgromadzonym zasobie danych RDOŚ, na podstawie własnych procedur, zweryfikował negatywnie i po takiej weryfikacji oznaczył jako „nieaktualne” lub „błędne”.

2. Danych zgromadzonych w Banku Danych o Zasobach Przyrodniczych GDOŚ.
3. Danych ujętych w SILP¹⁶ (wpisana w SILP identyfikacja siedliska przyrodniczego, pochodząca np. z prac urzędniowych lub z inwentaryzacji przyrodniczej nadleśnictwa).
4. Danych o występowaniu zbiorowisk roślinnych, będących wskaźnikami odpowiednich typów siedlisk przyrodniczych, w opracowaniu fitosocjologicznym nadleśnictwa (jeżeli zostało wykonane).
5. Na obszarach niepokrytych opracowaniami fitosocjologicznymi, danych taksacyjnych drzewostanów, interpretowanych wg schematu:
 - a) bez cechy porolności, bez cechy zniekształcenia i degradacji siedliska w danych glebowo-siedliskowych i;
 - b) typ siedliskowy Bb, BMb → 91D0,
 - c) typ siedliskowy OIj z drzewostanem OI lub Js → 91E0,
 - d) typ siedliskowy Lł z drzewostanem Wb, OI, Tp rodzime → 91E0,
 - e) typ siedliskowy Lł z drzewostanem Db, Wz, Bst, Js, Klp - > 91NN (*może być to 91F0 lub 9170, czego nie da się stwierdzić z samych danych taksacyjnych*),
 - f) drzewostan z panującym Db, Bk, Gb, Lp, Kl > 80 lat → 91NN (*może być to 9160, 9170, 9110, 9130, 9190, czego nie da się stwierdzić z samych danych taksacyjnych*),
 - g) Drzewostany z panującym Bk lub Jd → 91NN (*może być to 9160, 9170, 9110, 9130, 9150, czego nie da się stwierdzić z samych danych taksacyjnych*).
6. Innych danych stwierdzających występowanie siedlisk przyrodniczych, posiadane przez nadleśnictwo, w tym wiedzę własną pracowników nadleśnictwa.

Ewentualna błędna identyfikacja siedliska przyrodniczego może być skorygowana przez oznaczenie informacji w odpowiednim źródle danych jako „błędna” lub „nieaktualna”. Wymaga to argumentacji merytorycznej odnoszącej się indywidualnie do danego płatu, udokumentowanej przynajmniej geotagowanym zdjęciem fotograficznym i opisem roślinności.

¹⁶ W przypadku siedliska 91T0 ze zbioru danych SILP należy z urzędu odrzucić płaty z drzewostanem < 70 lat na typie siedliskowym Bśw i żyzniejszym), jeżeli są otoczone lasem a nie sąsiadują z nieleśnymi siedliskami napiaskowymi jak wydmy, wrzosowiska, suche murawy itp. Niektóre z tych płatów mogą być jednak przywrócone w trybie korekty lokalnej.

PROWIZORIUM DO PILNEGO WDROŻENIA (2025 R.):

- Identyfikacja siedlisk na podstawie dostępnych danych.
- Nieplanowanie użytkowania tak zidentyfikowanych siedlisk, które może doprowadzić do pogorszenia ich stanu.

Docelowa koncepcja ochrony siedlisk zostanie zawarta w Krajowym Planie Odbudowy Zasobów Przyrodniczych¹⁷.

P12. Drzewostany w parkach krajobrazowych których charakter jest kluczowy dla ochrony krajobrazów leśnych

DEFINICJA KRYTERIUM:

Obszary, które zostaną wskazane przez Dyrektorów Parków Krajobrazowych i Dyrektorów Zespołów Parków Krajobrazowych, wg wytycznych kierunkowych MKiŚ.

P13. Użytki ekologiczne

DEFINICJA KRYTERIUM:

Użytki ekologiczne to zgodnie z art. 6 i art. 42 Ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. z 2023 r. poz. 1336) prawnie chronione formy ochrony przyrody o szczególnych walorach przyrodniczych, które mają na celu zachowanie różnorodności biologicznej i unikalnych ekosystemów. Mogą obejmować różnorodne formy środowiska¹⁸, takie jak bagna, torfowiska, małe zbiorniki wodne, zadrzewienia śródpolne, murawy kserotermiczne czy inne cenne siedliska przyrodnicze. Ochrona użytków ekologicznych przyczynia się do utrzymania naturalnych procesów ekologicznych, ochrony gatunków roślin i zwierząt oraz zachowania krajobrazów o wysokiej wartości przyrodniczej.

P14. Powierzchnie wyznaczone przez LP do objęcia szczególną ochroną

DEFINICJA KRYTERIUM:

¹⁷ Zasoby siedlisk grupy P.11.3 (rozdział IV.4) zostaną w nim podzielone na podgrupy o różnych sposobach ochrony/zagospodarowania (P11.3a, P11.3b, P11.3c).

¹⁸ Powierzchnie nieleśne (takie jak bagna lub część użytków ekologicznych) są cenne przyrodniczo i wymagają wzmocnionej ochrony. Mając na względzie staranność w komunikowaniu podjętych środków i działań ochronnych na rzecz wzmocnionej ochrony LASÓW, jako powierzchnie leśne należy uznać wydzielenia o rodzaju powierzchni w SILP: D-STAN, E-LS, HAL, PŁAZ, ZRĄB, PLANT NAS, PLANT SZ, SUKCESJA, SZCZ CHR.

Obszary w których zostało wskazane jako grupa rodzajów powierzchni: „objęte szczególną ochroną”. Powierzchnie te są zewidencjonowane w SILP jako kod rodzaju powierzchni „SZCZ CHR”. Są to grunty nieobjęte żadną ochroną prawną, ale ważne dla lasu ze względu na funkcję jaką pełnią. Np. grunty, na których rosną zagrożone gatunki roślin.

P15. Zalewiska

DEFINICJA KRYTERIUM:

Obszary zalewane na skutek działalności przyrody, np. w wyniku działalności bobrów (budowa tam). Obszary zalewane na skutek działalności antropogenicznej, np. zaprzestania działalności górniczej i zmian w układzie hydrologicznym. Charakteryzują się zatrzymaniem wód na skutek naturalnych przeszkód lub warunków terenowych, które prowadzą do tworzenia zbiorników o różnej wielkości i głębokości. Naturalne zalewiska pełnią istotne funkcje ekologiczne, jak ochrona siedlisk dla fauny i flory wodnej oraz regulacja przepływów wodnych w ekosystemach słodkowodnych. Wyznaczając zalewiska należy brać pod uwagę trwałe zmiany w roślinności wynikające z obecności wody, np. gdy zalew utrzymuje się przez czas dłuższy niż 1 rok albo gdy zalewanie powtarza się regularnie, w stopniu utrudniającym gospodarowanie.

P16. Bagna

DEFINICJA KRYTERIUM:

Powierzchnie nieleśne w których jako rodzaj powierzchni w SILP wskazano „BAGNO”. Bagna to specyficzny rodzaj powierzchni, który charakteryzuje się wysoką wilgotnością gleby i często występowaniem wody stojącej lub wolno płynącej. Są to obszary o unikalnej roślinności, przystosowanej do warunków częściowego zalewania przez wodę, często z dominacją torfowców i innych roślin bagiennych. Bagna pełnią istotne funkcje ekologiczne, takie jak retencja wody, ochrona przed erozją, magazynowanie węgla organicznego oraz stanowią cenne siedlisko dla wielu gatunków fauny i flory, w tym rzadkich i chronionych.

P17. Lasy na stromych stokach lub wąwozach

DEFINICJA KRYTERIUM:

Lasy na stromych i bardzo stromych stokach są miejscami koncentracji cennych elementów przyrody, a równocześnie stwarzają dodatkowe utrudnienia w prowadzeniu gospodarki leśnej i zagrożenia z nią związane. Co do zasady podlegają więc wyznaczeniu jako cenne przyrodniczo. Identyfikacja obejmuje sam stok o określonych cechach, tj. odpowiednio stromy fragment terenu, w jego rzeczywistych granicach określonych na podstawie mapy spadków – pochodnej numerycznego modelu terenu (nie na podstawie obliczeń średniego spadku dla wydzielenia). Środkiem wzmocnienia ochrony należy objąć także wąskie dna wąwozów lub wąskie grzbiety między sąsiadującymi stokami (identyfikacja techniczna: jeżeli 30 m bufory od poligonu stoków nakładają się na siebie lub identyfikacja w terenie). Nie jest konieczne wyłączenie terenu o mniejszym nachyleniu w tym samym wydzieleniu drzewostanowym¹⁹.

P18. Obszary, które zostały wyznaczone jako strefy ochrony stanowisk, ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania gatunków

DEFINICJA KRYTERIUM:

Strefy ochrony stanowisk, ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania gatunków chronionych, wyznaczone na podstawie przepisów o ochronie przyrody oraz obszary które były wyznaczone jako takie strefy (także po ewentualnym ich opuszczeniu przez gatunek, który był powodem wyznaczenia): całoroczne; okresowe dla niedźwiedzi. Celem wyznaczania stref jest zapewnienie optymalnych warunków dla rozmnażania, odżywiania, odpoczynku i przeżycia chronionych gatunków, a także minimalizacja zakłóceń ich życia przez działalność ludzką. Kryterium zakłada, że takie strefy, w wyniku ochrony biernej nabierają zwykle także innych wartości przyrodniczych zasługujących na ochronę, a także że stanowią nadal potencjalne siedlisko, do którego gatunek kwalifikujący może powrócić.

¹⁹ W przypadku występowania w terenie stoków cennych przyrodniczo, ale nie spełniających kryterium spadku, można zidentyfikować je jako cenne przyrodniczo i wyłączyć z użytkowania lub je ograniczyć na podstawie kryterium P19 „Inne cenne drzewostany”.

P19. Inne drzewostany

DEFINICJA KRYTERIUM:

Drzewostany i siedliska nieobjęte innymi kategoriami, np. starodrzewy, urwiska, wychodnie skalne, drzewostany na wydmach, ostoje występowania gatunków starych lasów (reliktów puszczańskich), ksylobiontów i epifitów reprezentowanych przez cenne gatunki porostów, grzybów, mchów i chrząszczy, rzadkie w skali Polski lub danego regionu geograficznego zbiorowiska leśne, naukowo opisane: centra różnorodności biologicznej oraz fragmenty siedlisk gatunków zagrożonych lub narażonych na wyginięcie, dla których ochrona bierna lub czynna będzie skutecznym działaniem ochronnym - co znajdzie potwierdzenie w wynikach badań naukowych oraz inwentaryzacji przyrodniczej.

P20. Drzewostany, które powinny być wyłączone z użytkowania w celu zapewnienia ochrony w obszarach Natura 2000

DEFINICJA KRYTERIUM:

Drzewostany kluczowe dla osiągnięcia właściwego stanu ochrony siedlisk i gatunków w obszarach Natura 2000. RDOŚ wskazują, jakie drzewostany powinny być wyłączone z użytkowania w celu zapewnienia ochrony obszarów Natura 2000.

P21. Otuliny wokół bagien

DEFINICJA KRYTERIUM:

Pas drzewostanu o szerokości co najmniej 25 m, zabezpieczający wrażliwe i cenne ekosystemy bagienne.

P22. Szczególnie cenne puszcze i kompleksy leśne.

DEFINICJA KRYTERIUM:

Najcenniejsze zwarte przestrzenie obszary krajowego dziedzictwa przyrodniczego, których znaczna część powierzchni pokryta jest pozostałymi kryteriami przyrodniczymi ONoL, wymagające indywidualnych reguł planowania na poziomie całych kompleksów leśnych, a nie pojedynczych drzewostanów.

II. Kryteria wyboru i potrzeby tymczasowego zabezpieczenia obszarów o szczególnych funkcjach społecznych

W procesie planowania i zarządzania zasobami przyrody niezwykle istotne jest uwzględnienie obszarów charakteryzujących się szczególnymi funkcjami społecznymi. Wyznaczenie takich terenów wymaga zastosowania jasno określonych kryteriów, które pozwalają na ich identyfikację i ochronę. Kryteria te mogą obejmować różnorodne aspekty, takie jak znaczenie historyczne, kulturalne, rekreacyjne, regulacyjne, uzdrowiskowe, turystyczne czy edukacyjne danego obszaru. Uwzględnienie tych walorów nie tylko przyczynia się do zachowania dziedzictwa kulturowego i poprawy jakości życia mieszkańców, ale również wspiera zrównoważony rozwój społeczny i ekonomiczny regionu.

S1. Lasy kluczowe dla tożsamości kulturowej lokalnych społeczności

Np. przyrodniczo, kulturowo, edukacyjnie, historycznie, religijnie

Podstawą zastosowania kryterium jest głos zainteresowanej społeczności (wyrażany w różnych formach), odwołujący się do wymienionych aspektów tożsamości kulturowej. Wymóg nie powinien być interpretowany wg granic administracyjnych, tj. należy mieć świadomość, że las ważny dla społeczności może być położony w innej gminie.

S2. Lasy intensywnie użytkowane rekreacyjnie lub turystycznie

Kryterium należy interpretować z uwzględnieniem różnych form rekreacji i turystyki. Intensywność użytkowania rekreacyjnego lub turystycznego może mieć wymiar ilościowy (liczba ludzi) lub jakościowy (unikatowe możliwości aktywności).

S3. Tereny leśne w sąsiedztwie ośrodków wypoczynkowych, hoteli, sanatoriów, spa, campingów

“Sąsiedztwo” należy interpretować jako przeciętny zasięg spacerów gości tych obiektów.

S4. Lasy położone w sąsiedztwie zwartej zabudowy, w szczególności wokół dużych ośrodków miejskich

Kompleksy leśne (i inne powiązane ekosystemy półnaturalne i naturalne) wokół miasta, niezależnie od granic administracyjnych dzielących las (np. zielone pierścienie miast²⁰, w skład których wchodzi wszystkie obszary, na których sąsiadujące miasto determinuje procesy społeczne i urbanizacyjne, jako że jedną z funkcji pierścienia jest ich kontrolowanie).

²⁰ Ang. „green belts”, narzędzie planistyczne stosowane od ok. 100 lat, to pas terenów otaczających miasto składający się głównie z lasów, użytków zielonych oraz dolin rzecznych, mający na celu kontrolowanie rozrostu miasta oraz ochronę terenów podmiejskich.

S5. Lasy uzdrowiskowe lub użytkowane w celach zdrowotnych

Strefy uzdrowiskowe A, B (zgodnie z ustawą o lecznictwie uzdrowiskowym) i C (wg uchwał gmin) oraz lasy użytkowane w celach zdrowotnych lub kuracyjnych.

S6. Obszary cenne z punktu widzenia usług ekosystemów dla lokalnej społeczności

Zgłoszone przez lokalne społeczności, np. ze względu na ochronę przed hałasem i/lub zanieczyszczeniami, filtrowanie powietrza, estetykę krajobrazu²¹, charakter dominanty przestrzennej, mikroklimat, zapobieganie skutkom ekstremalnych zjawisk pogodowych (np. osuwiska, powodzie).

S7. Obszary istotne dla zaopatrzenia w wodę lokalną społeczność

Strefy ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęć wody w rozumieniu ustawy Prawo wodne, a jeśli nie są wyznaczone – obszary alimentacji faktycznie istniejących ujęć wody, rozumiane analogicznie do zasad wyznaczania stref ochrony. Nie dotyczy poboru wód niezgodnie z prawem.

Konieczność tymczasowego zabezpieczenia

Skuteczne wzmocnienie funkcji społecznych lasów może wymagać tymczasowego zabezpieczenia części proponowanych obszarów przed wdrożeniem docelowych zmian (w tym legislacyjnych). Odpowiednie zmiany (modyfikacje, ograniczenia lub wyłączenia) dla szczególnie istotnych społecznie obszarów lasów powinny być wprowadzone do bieżącego prowadzenia gospodarki leśnej, z uwzględnieniem obowiązującego w Lasach Państwowych rocznego trybu planowania. Skuteczne wzmocnienie funkcji społecznych lasów wymaga pilnego, tymczasowego zabezpieczenia, nie czekając na rewizję PUL. Docelowo te zmiany muszą zostać odzwierciedlone w PUL.

²¹ Stanowi przedmiot badań estetyki i zajmuje się problematyką krajobrazu. Postrzega go zarówno jako ideę estetyczną, jak i zjawisko. Zajmuje się badaniem kategorii definiujących krajobraz, jakości i wartości estetycznych oraz doświadczeń jakie towarzyszą kontaktowi z krajobrazem. Istotną kwestią w badaniu estetyki krajobrazu jest obiektywizacja cech krajobrazu przy użyciu szeregu dedykowanych metod.

III. Organizacja procesu wyznaczania obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych oraz harmonogram i organizacja wdrażania działań na rzecz wzmocnienia ich ochrony.

Działania na rzecz wzmocnienia ochrony obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych wymagają przemyślanego podejścia i starannego planowania. Kluczowym elementem tego procesu będzie opracowanie dokładnego harmonogramu, który uwzględni poszczególne etapy identyfikacji i oceny tych terenów, a także precyzyjną koordynację działań ochronnych. Wdrażanie skutecznych środków ochrony wymaga zaangażowania wielu interesariuszy, w tym władz lokalnych, organizacji pozarządowych, naukowców oraz społeczności lokalnych. Proces ten powinien być transparentny i partycypacyjny, aby zapewnić wsparcie i akceptację społeczną dla podejmowanych działań. Kompleksowe i zrównoważone podejście do zarządzania cennymi obszarami przyrodniczymi i społecznymi pozwoli na skuteczną ochronę tych terenów dla obecnych i przyszłych pokoleń.

1. Zależność między lasami ważnymi społecznie a cennymi przyrodniczo. Procesy wyznaczania lasów o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych będą prowadzone rozdzielnie ze względu na różny charakter i specyfikę tych lasów. Na dalszym etapie procesy te zostaną połączone w jeden wspólny proces tworzenia projektu PUL. Sposób rozstrzygania ewentualnych konfliktów w przypadku nakładania się obszarów opisano w rozdziale IV.5.

2. Procedury korekty danych. W przypadku obszarów wyznaczanych centralnie z urzędu najslabszym punktem systemu jest wadliwość zbiorów danych, w oparciu o które następujące selekcja powierzchni. W rezultacie może dojść do wyboru powierzchni nie zasługujących na ochronę, jak również do niewytypowania powierzchni cennych. Aby mitygować negatywny efekt wadliwości danych należy zapewnić procedurę ich korekty²².

²² Zapewnienie różnym podmiotom możliwości złożenia w dowolnym momencie uzasadnionego wniosku, który wykaże, że dany obszar znalazł się w wykazie niegodnie z sensem kryterium lub w wyniku błędu bazodanowego nie został objęty ochroną (również dla ewidentnych przypadków niedoskonałości algorytmów). W takim procesie zawsze bierze udział zarządca lasu (opiniując lub jako autor wniosku). Wniosek i podane argumenty podlegają weryfikacji przez operatora wyboru lub inny organ, jeśli wynika to z jego kompetencji, a w razie potwierdzenia skutkują modyfikacją decyzji. Pobocznym rezultatem procedury powinna być również korekta wadliwych danych w bazie. Procedura ta najczęściej dotyczyć będzie starolasów (brak uwzględniania lasów o cechach naturalnych) i siedlisk przyrodniczych (uniknięcie stosowania kryterium P11 na obszarach, które siedlisk nie mają - np. zanikły lub doszło do pierwotnego błędu naukowego przy kartowaniu, ale też umożliwić uzupełnianie bazy siedlisk przyrodniczych w ramach prowadzonych inwentaryzacji).

3. Metody wyznaczania obszarów:

- a. **Ochrona „z mocy prawa”**, tj. na podstawie obowiązujących aktów prawnych (wymagane zmiany legislacyjne opisano w rozdziale VI). Dotyczy tych kryteriów (lub ich podtypów) opisanych w rozdziałach I-II, których lokalizacja i sposób zarządzania jednoznacznie wynikają z ich definicji, nie wymagają procesu weryfikacji i opiniowania. W związku z tym proces ich wyznaczania, mapowania i uwzględniania w procedurach administracyjnych wiązałby się ze zbędnymi nakładami finansowymi i osobowymi, szczególnie w przypadku powierzchni stanowiących jedynie fragmenty wydzieleń (np. bufony cieków, stoki). Dla tych powierzchni nie będą wyznaczane lasy ochronne (opisane w rozdziale VI), do zastosowania środków wzmocnienia ochrony nadleśniczowie będą zobligowani wprost na podstawie przepisów prawa.
- b. **Wyznaczanie „na wniosek”**. Następuje w wyniku rozważenia i weryfikacji wniosku, zawierającego uzasadnienie. Uzasadnienie jest analizowane w świetle odpowiednich kryteriów, opisanych w rozdziałach I i II. Wyznaczenie „na wniosek” może być zainicjowane:
 - **„z urzędu”**. Na podstawie obiektywnych kryteriów. Wyznaczenie jest monitorowane w ramach nadrzędności służbowej i nadzoru, a także monitoringu społecznego (rozdział IV.6) – dane o kryteriach i o wyznaczeniu (sposobie zastosowania kryteriów) są transparentnie dostępne, a każdy w dowolnym czasie może wnieść uwagi, wykazując że dane miejsce spełnia kryterium i wymaga dodatkowego wyznaczenia – w przypadku uznania słuszności takiej uwagi, wyznaczenie jest uzupełniane. Ze względu na dostępność informacji dzielimy je na:
 - **centralne**. Możliwe do zastosowania w przypadku dostępności danych zgromadzonych centralnie (np. dane taksacyjne, SILP). Zarządca lasu otrzymuje z MKiŚ wykaz powierzchni spełniających dane kryterium. Stosowane dla większości kryteriów przyrodniczych i „S5. Lasy uzdrowiskowe lub użytkowane w celach zdrowotnych”. W przypadku lasów aglomeracyjnych - o ile sam proces tworzenia wniosku może być zawężony do wskazanych odgórnie reprezentantów danej społeczności, to proces jego konsultacji musi umożliwiać zebranie indywidualnych uwag wszystkich jej przedstawicieli,
 - **lokalne**. W sytuacji, gdy niezbędne dane są dostępne tylko lokalnie (np. w nadleśnictwie). Zarządca lasu otrzymuje definicję kryterium i jest proszony o wskazanie powierzchni spełniających to kryterium, a jakość tego wskazania jest kontrolowana zarówno przez organ nadrzędny, jak i za pomocą wyrzykowego

próbkowania – monitoringu MKiŚ (rozdział IV.6). Stosowane np. dla „P10. Enklawy śródpolne”, „P15. Zalewiska”, „S3. Tereny leśne w sąsiedztwie ośrodków wypoczynkowych, hoteli, sanatoriów, spa, campingów”.

- **„inicjatywa społeczna”**. Wyznaczanie jest zawsze oddolne. To np. „lasy znaczące dla lokalnej społeczności” – co z definicji wymaga deklaracji ze strony tej społeczności.

Optymalnym sposobem organizacji procesu wdrożenia części kryteriów jest zastosowanie mieszanej procedury, tj. część obszarów powinna być wyznaczona z urzędu lub obowiązywać „z mocy prawa”, z możliwością złożenia wniosków uzupełniających. Przykładowo obszary istotne dla zaopatrzenia w wodę lokalną społeczność (kryterium S7), z mocy prawa ochroną objęte są wyznaczone strefy ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęć wody. Uzupełniająco, z inicjatywy społecznej, ochroną mogą zostać objęte ich odpowiedniki niewyznaczone administracyjnie. Dzięki takiej kombinacji trybów następuje minimalizacja liczby wniosków i zbędnych nakładów pracy, zapewniając jednocześnie ścieżkę uzupełnienia braku danych (co ma miejsce przy legalnych ujęciach wody bez pozwolenia wodnoprawnego). Innym przykładem kryterium wymagającego złożonego podejścia jest wzmocnienie lasów ważnych dla rekreacji (kryterium S2), które mogą być wyznaczone wieloaspektowo: na wniosek z urzędu centralnie, z urzędu lokalnie, a uzupełniająco na podstawie inicjatywy społecznej. W tym wypadku, takie złożone podejście umożliwi wzmocnienie wartości rekreacyjnych i turystycznych, które z definicji dotyczą również społeczności innych niż lokalne.

4. Opis procesu wyznaczania na wniosek „z urzędu” i „z inicjatywy społecznej” lasów o szczególnych walorach przyrodniczych lub społecznych

Metodą utrwalenia wzmocnionej ochrony lasów o szczególnych wartościach przyrodniczych lub/i społecznych będzie ustanowienie lasów ochronnych lub utworzenie nowych obszarowych form ochrony przyrody, w drodze postępowania administracyjnego (rozdział VI). Proces będzie umożliwiał ciągłe składanie wniosków o ich wyznaczenie, będą one następnie podlegać weryfikacji i zatwierdzaniu (z możliwością odwołania w przypadku decyzji odmownej). W przypadku zatwierdzenia będą one trwale obejmowane wzmocnioną ochroną uwzględniając roczne planowanie w LP (tj. od kolejnego roku).

Opis procesu dla lasów o szczególnych walorach przyrodniczych:

Etap 1. Inicjowanie (wskazywanie lasów i sposobu zarządzania).

- Z urzędu centralnie: MKiŚ (wsparcie zespołów eksperckich, na podstawie dostępnych baz danych i wiedzy ekspertów/naukowców).
- Z urzędu lokalnie: nadleśnictwa.
- Na wniosek: społeczności, nadleśnictw, organizacji pozarządowych, obywateli, dyrektorów parków krajobrazowych i dyrektorów zespołów parków krajobrazowych.

Etap 2. Obsługa wniosku w MKiŚ²³.

- Otrzymanie wniosku od jednego z podmiotów wskazanych w etapie 1 (dla wniosków nieinicjowanych przez MKiŚ).
- Analiza skutków wyłączenia oraz skutków zaniechania wyłączeń uwzględniająca na równi różne usługi ekosystemowe (do procesu opiniowania będzie włączona ekspercka grupa robocza).
- Zebranie opinii głównych grup interesariuszy (Lasy Państwowe, samorzady, lokalne organizacje pozarządowe). Ew. włączenie w proces opiniowania RDOŚ wymaga odpowiednich zmian ustawowych i zapewnienia dyrekcjom dodatkowych zasobów.
- Podjęcie decyzji.
- Jeśli wnioskodawcą jest inny podmiot, zostaje poinformowany o decyzji i dalszych losach wniosku, a w przypadku decyzji negatywnej o możliwości odwołania się do MKiŚ (30 dni od otrzymania decyzji odmownej).
- W przypadku decyzji negatywnej i otrzymania odwołania od wnioskodawcy: obsługa wniosku odwoławczego (ew. zasięgnięcie dodatkowych opinii).
- W przypadku decyzji pozytywnej: proces uchwalenia lasów ochronnych lub tworzenia nowej przestrzennej formy ochrony przyrody.

Opis procesu dla lasów o szczególnych walorach społecznych:

Opis procesu zostanie opracowany po zakończeniu pilotażu wyznaczania lasów społecznych dla wybranych miast i aglomeracji, uwzględniając wyniki prac zespołów w ramach Ogólnopolskiej Narady o Lasach. Docelowy proces musi być spójny z założeniami zmian legislacyjnych (rozdział VI) i standardami partycypacji społecznej (rozdział VII).

²³ Wstępna koncepcja, do dalszych analiz w ramach MKiŚ.

5. Planowany harmonogram wzmocnienia ochrony lasów o wiodącej funkcji przyrodniczej i społecznej:

Poniższa tabela wskazuje minimalne progi do osiągnięcia w kolejnych latach realizacji procesu, wg % powierzchni leśnej LP²⁴.

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasy o wiodącej funkcji przyrodniczej i społecznej	8% ²⁵	12%	16%	20%	20%	20%	20%
Lasy objęte ochroną ścisłą w rozumieniu <i>Unijnej strategii ochrony bioróżnorodności 2030</i> ²⁶	b.d.	9%	10%	11%	12%	13%	14%

²⁴ W tym powierzchnie znajdujące się w obecnie w zarządzie LP, które znajdują się w obszarze nowych i rozszerzanych Parków Narodowych.

²⁵ Dane szacunkowe. Do 31.03.2025 roku należy przeprowadzić szczegółową inwentaryzację i weryfikację tych obszarów, a docelowo utrwalić ochronę tych obszarów.

²⁶ Zgodnie z założeniami przyjętymi w *Unijnej strategii ochrony bioróżnorodności 2030* ścisłą ochroną należy objąć co najmniej jedną trzecią obszarów chronionych, czyli 10% obszarów lądowych i 10% obszarów morskich w UE. Założenie to jest również zgodne z proponowanym celem globalnym. Zgodnie z założeniami przyjętymi w *Unijnej strategii ochrony bioróżnorodności 2030* ścisła ochrona niekoniecznie musi oznaczać, że dany obszar staje się niedostępny dla ludzi. Jej celem jest natomiast pozostawienie naturalnych obszarów w stanie zasadniczo niezakłóconym z poszanowaniem wymogów ekologicznych danego obszaru.

IV. Zasady gospodarowania w lasach o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych

1. Zarys powiązań kryteriów selekcji obszarów z zasadami gospodarowania

Zasady gospodarowania w lasach o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych są kluczowe dla ich zachowania i zrównoważonego użytkowania. Skuteczne zarządzanie tymi terenami wymaga wdrożenia odpowiednich metod, które uwzględniają zarówno potrzeby związane z ochroną środowiska, jak i potrzeby lokalnych społeczności. Przyjmuje się, że właściwy sposób zagospodarowania takich lasów będzie wymagał wyłączeń, ograniczeń lub modyfikacji gospodarki leśnej. Pojęcia: *wyłączenie*, *ograniczenie* i *modyfikacja* należy rozumieć zgodnie z ich definicjami i przykładami, podanymi w rozdz. IV.2.

Gospodarowanie w lasach o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych należy planować i realizować z uwzględnieniem zasad określonych w rozdz. IV.3-6, biorąc pod uwagę indywidualne cechy i specyfikę danego kompleksu leśnego.

Szczególnie w lasach społecznych, elementem planowania gospodarki leśnej musi być zaangażowanie społeczności lokalnej, co realizowane jest poprzez możliwość złożenia wniosku o wzmocnioną ochronę określonych obszarów, z możliwością wskazania pożądanych zasad zagospodarowania. Wnioski takie mogą dotyczyć także wyłączeń, ograniczeń i modyfikacji możliwych do wdrożenia w ramach realizacji obowiązującego planu urządzenia lasu – o ile nie naruszają obligatoryjnych elementów planu (maksymalny etat miąższościowy użytków rębnych, powierzchniowy rozmiar użytków przedrębnych), to mogą być ewentualnie wdrożone w ramach bieżącego prowadzenia gospodarki leśnej; w przeciwnym razie mogą być przesłanką do aneksowania planu urządzenia lasu. Każdy taki wniosek powinien zostać podany procedurze określonej w rozdz. III.

Plany gospodarki leśnej przygotowywane przez zarządcę lasu o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych, powinny zostać podane konsultacjom społecznym. Konsultacje te, oprócz wymogu zgodności z przepisami prawa (jeżeli zagadnienie jest regulowane prawem, jak np. procedura strategicznej oceny oddziaływania projektu planu na środowisko), powinny być przeprowadzone zgodnie ze standardami opisanymi w części VII. Konsultacje te są niezbędne, aby zapewnić transparentność procesów decyzyjnych i umożliwić aktywne uczestnictwo mieszkańców w ochronie i zagospodarowaniu lasami. Włączenie społeczności lokalnych nie tylko zwiększy akceptację dla podejmowanych działań, ale również pozwoli na uwzględnienie lokalnej wiedzy i doświadczeń, co może znacząco wpłynąć na efektywność zarządzania. Konsekwentne stosowanie standardów prowadzenia konsultacji społecznych umożliwi efektywne zarządzanie lasami, ale także zapewnienie, że działania podejmowane na rzecz ochrony tych obszarów będą zgodne z oczekiwaniami i potrzebami społeczności. Transparentność, regularny monitoring oraz aktywny udział społeczny powinny stanowić fundamenty zrównoważonego gospodarowania lasami o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych.

2. Definicje środków wzmocnienia ochrony

I. WYŁĄCZENIE Z UŻYTKOWANIA (Z POZYSKANIA DREWNA)	II. OGRANICZENIA UŻYTKOWANIA (POZYSKANIA DREWNA)	III. MODYFIKACJE GOSPODARKI LEŚNEJ
<p>Kryterium definiujące:</p> <p>gospodarka leśna zakłada brak pozyskania drewna, pozostawianie drzew aż do naturalnej śmierci i ich rozkładu.</p>	<p>Kryterium definiujące:</p> <p>gospodarka leśna zakłada, że większość (min. 50%) dojrzałego drzewostanu nie jest pozyskiwana; pozostaje aż do naturalnej śmierci drzew i ich rozkładu</p>	<p>Kryterium definiujące:</p> <p>gospodarka leśna zakłada, że większość dojrzałego drzewostanu jest pozyskiwana, ale w sposób ograniczający negatywny wpływ na wartości przyrodnicze i społeczne</p>

<p>Dopuszczalne wyjątki:</p> <p>Mogą być stosowane na podstawie indywidualnej oceny, tylko tam, gdzie to potrzebne; nie stanowią ogólnego przyzwolenia na wymienione działania</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bezpieczeństwo. We wszystkich lasach, ale po indywidualnej ocenie bezpośredniego ryzyka; • Kontrola lub zwalczanie gatunków obcych i inwazyjnych. We wszystkich lasach, po indywidualnej ocenie korzyści i strat przyrodniczych, w tym potrzeby zachowania bioróżnorodności; • Działania ochronne niezbędne²⁷ dla zachowania lub odtworzenia przedmiotu ochrony. Gdy wynikają z planów ochrony przyrody (plan ochrony, zadania ochronne) lub z krajowego planu odbudowy siedlisk przyrodniczych; • Zabezpieczenie potrzeb społeczności lokalnych w zakresie dostępności drewna (biomasy) dla celów energetycznych, gdy nie jest to 	<p>Dopuszczalne wyjątki:</p> <p>Jak w wyłączeniach z użytkowania.</p> <p>Przykładowe ograniczenia, które mogą być celowe dla wzmocnienia funkcji przyrodniczych lub społecznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pozostawienie części dojrzałego drzewostanu do naturalnej śmierci drzew i ich rozkładu (zgodnie z kryterium definiującym). W tym „pórębnie” – pozostawianie istotnych fragmentów starodrzewów w rębniach złożonych (rezygnacja z końcowych cięć); • Maksymalne przetrzymywanie drzewostanów na pniu, do pojawienia się symptomów rozpadu²⁸; • Dopuszczenie cięć tylko drzew poniżej określonego (ustalonego dla obszaru) progu wiekowego lub wymiarowego²⁹; • Cięcia ograniczone tylko do konkretnych gatunków, wynikające z lokalnych potrzeb/sytuacji, np. świerk; • Cięcia ograniczone tylko do 	<p>Dopuszczalne wyjątki:</p> <p>Jak w wyłączeniach z użytkowania.</p> <p>Przykładowe środki modyfikacji, możliwe do stosowania wzmocnienia funkcji przyrodniczych lub społecznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modyfikacje rębni: preferowanie rębni o wysokim stopniu złożoności, z długim okresem odnowienia prowadzących do uzyskania lasów o zróżnicowanym składzie, strukturze pionowej i bardziej zbliżonych do naturalnych w danych warunkach - przy jednoczesnym minimalizowaniu konfliktów społecznych; • Podwyższanie indywidualnego wieku rębności poszczególnych drzewostanów; Przejście na rębnie złożone z długim okresem odnowienia będzie skutkować cięciami w podobnym czasie na znacznym obszarze, co ma wady przyrodnicze i negatywne konsekwencje społeczne. Dlatego też modyfikacje rębni powinny być stosowane razem ze spawalnianiem wymiany pokoleń drzewostanu; • Pozostawianie do naturalnego rozpadu fragmentów (np. kęp lub alei) starodrzewia podczas cięć rębnych – we wszystkich rodzajach rębni. W razie potrzeby zwiększanie ich powierzchni powyżej zwyczajowych 5%; • Wyłączanie z gospodarki leśnej pasm drzewostanu otulin przy wodach, mokradłach, w innych ekotonach; • Ograniczanie zrębów zupełnych;
--	---	---

²⁷ Modyfikacje gospodarki leśnej zapisane w PZO dla obszarów Natura 2000, w planach ochrony parków krajobrazowych lub w ustaleniach czynnej ochrony dla form samorządowych, nie są podstawą do stosowania tego wyjątku.

²⁸ Chodzi o faktycznie zachodzący rozpad drzewostanu, a nie o „stabilność drzewostanu w sensie urzędziowym”, tj. wzrastające z wiekiem prawdopodobieństwo jego rozpadu. Należy jednak brać pod uwagę, że procesy rozpadu ostatnio dynamizują się, co oznacza że przechodzenie z okresu względnej „trwałości” do nagłego rozpadu może być szybkie i wymagać szybkiej reakcji.

²⁹ Przykładowo: rozwiązanie wdrożone przez Lasy Państwowe w Puszczy Bukowej k. Szczecina, polegające na realizacji cięć tylko drzew do 80 lat, wg opisu taksacyjnego. Rozwiązania przyjmowane w niektórych planach ochrony, polegające na pozostawianiu wszystkich drzew przekraczających określoną średnicę (przy czym średnice te powinny być określone z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań kompleksu leśnego i rozmiarów osiągniętych w nim przez poszczególne gatunki drzew).

<p>możliwe przy wykorzystaniu powierzchni innych niż objęte wyłączeniami. Wyłącznie w lasach społecznych niebędących jednocześnie obszarami o walorach przyrodniczych.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zagrożenie rozpadem danego drzewostanu. Tylko w niektórych lasach i tylko po indywidualnej ocenie, porównującej korzyści i straty przyrodnicze wynikające z rozwoju „szkodnika” z korzyściami i stratami powodowanymi przez jego zwalczanie. Wyjątek może dotyczyć tylko działań ratunkowych, a nie profilaktycznych, np. nie może być przyzwoleniem na usuwanie starych jodeł z jemiolą. Nie może to być prosta kontynuacja dotychczasowych praktyk ochrony lasu. <p><i>Pytanie operacyjne, które powinno być podstawą decyzji: „Czy to cięcie zrobiłbyś nie zabierając drewna?”. Zasada pozostawiania drewna na gruncie może być stosowana jako narzędzie motywujące do ścisłej interpretacji wyjątków</i></p>	<p>konkretnych gatunków, wynikające z lokalnych potrzeb/sytuacji, np.</p> <ul style="list-style-type: none"> - świerk; - sosna na siedliskach żyznych - jeżeli potrzeba przeciwdziałania pinetyzacji przeważa nad walorami biocenotycznymi i krajobrazowymi starych sosen; ● Utrzymywanie luźnego charakteru widnych drzewostanów liściastych, w których dominują drzewa o pokroju rozłożystym – drzewostany powypasowe, drzewostany o charakterze parkowym w pobliżu miast, siedliska owadów termofilnych (pachnica, jelonek, kozioróg); ● Utrzymywanie widnych warunków w borach sosnowych (usuwanie podszytu, naruszanie wierzchniej warstwy gleby) celem stworzenia warunków do zachowania ciągłości drzewostanu i podokapowego odnowienia sosny. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Przy odnawianiu lasu maksymalne wykorzystanie naturalnego odnowienia; ● Preferowanie punktowego przygotowania gleby; ● Ograniczanie grodzień; ● Minimalizowanie naruszeń powierzchni gleby przy zrywce i podwozie drewna; ● Troska o możliwość powstawania oraz pozostawianie martwego drewna i drzew biocenotycznych (w szerokim rozumieniu, w tym również w przypadku konieczności usuwania drzew pozostawianie ich na miejscu, unikając cięcia na mniejsze fragmenty); ● Staranna troska o elementy krajobrazu: naturalne ciekły, źródła, wąwozy, dolinki, skały, wydmy i inne elementy rzeźby terenu; elementy kulturowe itp. - pozostawianie tych elementów nienaruszonych wraz z otuliną drzewostanu; ● Zarządzanie dynamicznym krajobrazem leśnym: zachowanie udziału starodrzewi i obszaru objętego cięciami podczas planowania gospodarki leśnej; <p>Specyficznie dla funkcji społecznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kształtowanie krajobrazu, np. punktowe cięcia odsłaniające osie widokowe; ● Zmiana podejścia do kwestii projektowania i utrzymania infrastruktury komunikacyjnej / rekreacyjnej w odpowiedzi na potrzeby społeczne z wykorzystaniem materiałów przyjaznych środowisku; ● Hodowla drzewostanów o bogatym składzie gatunkowym możliwym w określonych warunkach siedliskowych; ● Reakcja na sytuacje klęskowe, biorąc m.in pod uwagę jak najszybsze przywrócenie możliwości spełniania funkcji społecznych; <p>Specyficznie dla funkcji przyrodniczych</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Działania poprawiające stan zachowania siedlisk w kierunku unaturalnienia;
---	---	---

		<ul style="list-style-type: none"> ● Korekta składu gatunkowego drzewostanu w kierunku unaturalnienia. Hodowla drzewostanów o naturalnym składzie gatunkowym, z uwzględnieniem skutków zmian klimatu; ● Skanalizowanie ruchu turystycznego; ● Reakcja na sytuacje kłęskowe, biorąca m.in pod uwagę opcję pozostawienia do naturalnej regeneracji).
--	--	---

UWAGI:

- Katalog działań należy traktować jako otwarty na dodawanie nowych elementów.
- W przypadku nagłych zagrożeń przedmiotu ochrony dopuszcza się stosowanie indywidualnych metod z uzasadnieniem i udokumentowaniem.
- Systemowe zmienienie regulacji prawnych dotyczących odpowiedzialności za bezpieczeństwo osób przebywających w lesie jest niezbędny w celu pełnego wprowadzenia wytycznych odnośnie lasów społecznych wokół aglomeracji. Aktualne regulacje prawne mogą uniemożliwić zastosowanie niektórych sposobów osiągania celów dla lasów społecznych.

3. Zasady gospodarowania na obszarach o szczególnych walorach społecznych

3.1. Planowanie zasad gospodarowania w odniesieniu do kryteriów wyznaczania lasów społecznych

W lasach wyznaczonych na podstawie kryteriów S1-S7 (przedstawionych w rozdz. II) należy zidentyfikować szczegółowe funkcje społeczne, jakie pełni dany las (w tym samym lesie może to być więcej niż jedna funkcja), jak również rozpoznać zastosowanie tym lesie kryteriów przyrodniczych. Na tej podstawie należy zaplanować zasady gospodarowania w danym lesie, w sposób ramowo określony dalej. Ewentualnymi konfliktami między potrzebami społecznymi a potrzebami ochrony walorów przyrodniczych należy zarządzać zgodnie z rozdz. IV.5.

Lp.	Nazwa kryterium	Funkcje społeczne, wymagające wzmocnienia (rozdział IV.3.2)	Zasady gospodarowania (rozumiane jako minimalne wymagania)
S1	Lasy kluczowe dla tożsamości kulturowej lokalnych społeczności	Miejsce do rekreacji i turystyki (<i>funkcja 1</i>) Tożsamość kulturowa (<i>funkcja 8</i>) Tradycyjny krajobraz leśny jako walor kulturowy (<i>funkcja 2</i>)	Modyfikacje, ograniczenia lub wyłączenia służące wzmocnieniu odpowiednich funkcji społecznych (<i>por. dalej IV.3.2 ramowe kierunki wzmocniania funkcji społecznych; funkcje 1, 8, a w szczególnych przypadkach funkcja 2</i>) – do indywidualnego określenia, w tym z uwzględnieniem potrzeb zainteresowanej społeczności zgłaszanych w ramach konsultacji społecznych oraz nakładających się potrzeb ochrony walorów przyrodniczych.
S2	Lasy intensywnie użytkowane rekreacyjnie lub turystycznie	Miejsce do rekreacji i turystyki (<i>funkcja 1</i>) Naturalny charakter postrzeganego krajobrazu (<i>funkcja 7</i>) Tradycyjny krajobraz leśny jako walor kulturowy (<i>funkcja 2</i>)	Modyfikacje, ograniczenia lub wyłączenia służące wzmocnieniu odpowiednich funkcji społecznych (<i>por. dalej IV.3.2 ramowe kierunki wzmocniania funkcji społecznych; funkcje 1, 7, a w szczególnych przypadkach funkcja 2</i>) – do indywidualnego określenia, w tym z uwzględnieniem potrzeb zainteresowanej społeczności zgłaszanych w ramach konsultacji społecznych oraz nakładających się potrzeb ochrony walorów przyrodniczych.

S3	Tereny leśne w sąsiedztwie ośrodków wypoczynkowych, hoteli, sanatoriów, spa, campingów	Miejsce do rekreacji i turystyki (<i>funkcja 1</i>) Naturalny charakter postrzeganego krajobrazu (<i>funkcja 7</i>)	Modyfikacje, ograniczenia lub wyłączenia służące wzmocnieniu odpowiednich funkcji społecznych (<i>por. dalej IV.3.2 ramowe kierunki wzmocnienia funkcji społecznych; funkcje 1, 7</i>) – do indywidualnego określenia, w tym z uwzględnieniem potrzeb zainteresowanej społeczności zgłaszanych w ramach konsultacji społecznych oraz nakładających się potrzeb ochrony walorów przyrodniczych.
S4	Lasy położone w sąsiedztwie zwartej zabudowy, w szczególności wokół dużych ośrodków miejskich	Miejsce do rekreacji i turystyki (<i>funkcja 1</i>) Naturalny charakter postrzeganego krajobrazu (<i>funkcja 7</i>)	Modyfikacje, ograniczenia lub wyłączenia służące wzmocnieniu odpowiednich funkcji społecznych (<i>por. dalej IV.3.2 ramowe kierunki wzmocnienia funkcji społecznych; funkcje 1, 7</i>) – do indywidualnego określenia, w tym z uwzględnieniem potrzeb zainteresowanej społeczności zgłaszanych w ramach konsultacji społecznych oraz nakładających się potrzeb ochrony walorów przyrodniczych.
S5	Lasy uzdrowiskowe lub użytkowane w celach zdrowotnych	Miejsce do rekreacji i turystyki (<i>funkcja 1</i>) Zachowanie warunków mikroklimatycznych (<i>funkcja 3</i>) Naturalny charakter postrzeganego krajobrazu (<i>funkcja 7</i>)	Modyfikacje, ograniczenia lub wyłączenia służące wzmocnieniu odpowiednich funkcji społecznych (<i>por. dalej IV.3.2 ramowe kierunki wzmocnienia funkcji społecznych; funkcje 1, 3, 7</i>) – do indywidualnego określenia, w tym z uwzględnieniem potrzeb zainteresowanej społeczności zgłaszanych w ramach konsultacji społecznych oraz nakładających się potrzeb ochrony walorów przyrodniczych.
S6	Obszary cenne z punktu widzenia usług ekosystemów dla lokalnej społeczności	Zachowanie warunków mikroklimatycznych (<i>funkcja 3</i>) Funkcja wodochronna, retencyjna i przeciwpowodziowa (<i>funkcja 4</i>) Ochrona przed hałasem (<i>funkcja 5</i>) Ochrona przed zanieczyszczeniami (<i>funkcja 6</i>)	Modyfikacja, ograniczenia lub wyłączenia służące wzmocnieniu odpowiednich funkcji społecznych (<i>por. dalej IV.3.2 ramowe kierunki wzmocnienia funkcji społecznych; funkcje 3, 4, 5, 6, 7</i>) – do indywidualnego określenia, w tym z uwzględnieniem potrzeb zainteresowanej społeczności zgłaszanych w ramach konsultacji społecznych oraz nakładających się potrzeb ochrony walorów przyrodniczych.

		Naturalny charakter postrzeganego krajobrazu (funkcja 7)	
S7	Obszary istotne dla zaopatrzenia w wodę lokalną społeczność	Funkcja wodochronna, retencyjna i przeciwpowodziowa (funkcja 4)	Modyfikacje, ograniczenia lub wyłączenia służące wzmocnieniu odpowiednich funkcji społecznych (por. dalej IV.3.2 ramowe kierunki wzmocnienia funkcji społecznych, funkcja 4) – do indywidualnego określenia, w tym z uwzględnieniem potrzeb zainteresowanej społeczności zgłaszanych w ramach konsultacji społecznych oraz nakładających się potrzeb ochrony walorów przyrodniczych.

3.2. Ramowe kierunki wzmocnienia funkcji społecznych

Tabela określa rekomendowane środki wzmocnienia społecznych funkcji lasu, wskazanych w rozdz. IV.3.1 i powiązanych z kryteriami wyznaczania lasów społecznych (rozdz. I). Wymienione tu środki powinny zawsze zostać rozważone w planowaniu gospodarki leśnej, a ostateczny wybór środków oraz ewentualnych parametrów ich wdrożenia (np. udział drzewostanów wyłączonych, progi wiekowe i wymiarowe ochrony drzew, stopień podwyższenia procentu pozostawiania drzewostanu do naturalnego rozpadu) należy projektować indywidualnie, uwzględniając także nakładające się potrzeby ochrony walorów przyrodniczych (por. rozdz. IV.5), a także potrzeby zainteresowanej społeczności zgłaszane w ramach konsultacji społecznych.

Jeżeli w tym samym lesie zidentyfikowano więcej niż jedną funkcję wymagającą wzmocnienia, lub jeżeli zidentyfikowane funkcje społeczne nakładają się z potrzebami ochrony walorów przyrodniczych, to należy w zasadzie przyjąć sumę potrzebnych środków, a w poszczególnych miejscach - środki dalej idące. W szczególnych przypadkach należy zastosować rekomendacje dot. rozwiązywania konfliktów między funkcjami społecznymi a ochroną walorów przyrodniczych, określone w rozdz. IV.5.

Lp.	Funkcja społeczna	Spoleczne cele, które należy osiągnąć	Sposoby realizacji
-----	-------------------	---------------------------------------	--------------------

		(w zakresie zagospodarowania lasu)	
1.	<p>Funkcja 1. Miejsce do rekreacji i turystyki</p> <p>Dotyczy różnych form rekreacji i turystyki, zarówno tych skoncentrowanych na przyrodzie (np. obserwowanie przyrody) jak i tych, dla których przyroda jest tylko tłem (np. spacer, sport). „Intensywność” użytkowania rekreacyjnego lub turystycznego może mieć wymiar ilościowy (liczba ludzi) lub jakościowy (unikatowe możliwości aktywności).</p> <p><i>Funkcja istotna np. w lasach wyznaczonych z kryteriów: S1, S2, S3, S4, S5, S6</i></p>	<p>Dla wszystkich form rekreacji i turystyki duże znaczenie ma jakość środowiska przyrodniczego, w którym się ona odbywa. Nawet jeśli ludzie nie korzystają z przyrody bezpośrednio (np. świadomie ją obserwując, poznając) to kształtowane przez przyrodę środowisko (wizualne, dźwiękowe itp.) wpływa na wrażenia ludzi. Dlatego także cechy odnoszące się do stanu przyrody leśnej są ważne w tych obszarach.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ciągłość przestrzenna i czasowa leśnej pokrywy terenu; • „Las spokojny” - brak wizualnego wrażenia „masowych cięć”; • „Wrażenie dzikości: – przynajmniej niektóre fragmenty lasu mają naturalny wygląd; • Wysoki udział dojrzałych/ starych drzewostanów; • Dostępność dróg, ścieżek leśnych, poprzez szybką naprawę zniszczeń; • Różnorodność wizualna (zróznicowanie wiekowe, 	<p>MODYFIKACJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zarządzanie dynamicznym krajobrazem leśnym: zachowanie udziału starodrzewu i obszaru objętego cięciami podczas planowania gospodarki leśnej; • Podwyższanie indywidualnego wieku rębności poszczególnych drzewostanów, o ile drzewostan wciąż dobrze pełni funkcje społeczne; spowalnianie wymiany pokoleń drzewostanu; • Pozostawianie do naturalnego rozpadu fragmentów (np. kęp lub alei) starodrzewia podczas cięć rębnych – we wszystkich rodzajach rębni. W razie potrzeby zwiększanie ich powierzchni powyżej zwyczajowych 5%. • Wyłączanie z gospodarki leśnej pasm drzewostanu otulin przy wodach, mokradłach, w innych ekotonach; • Staranna troska o elementy krajobrazu: naturalne ciek, źródła, wąwozy, dolinki, skały, wydmy i inne elementy rzeźby terenu; elementy kulturowe itp., pozostawianie tych elementów nienaruszonych wraz z otuliną drzewostanu • Modyfikacje rębni: unikanie cięć zupełnych (zwłaszcza na dużych powierzchniach), preferowanie cięć przerębnych. Np. gospodarowanie bez cięć zupełnych > 0,5 ha; a tam gdzie to możliwe – rębnią przerębową Va lub Vb; • Ograniczanie zrębów zupełnych; • Troska o możliwość powstawania oraz pozostawianie martwego drewna i drzew biocenotycznych (w szerokim rozumieniu); • Staranna troska o elementy krajobrazu: naturalne ciek, źródła, wąwozy, dolinki, skały; elementy kulturowe itp. - pozostawianie tych elementów nienaruszonych wraz z otuliną drzewostanu. • Minimalizowanie naruszeń powierzchni gleby przy zrywce i podwozie drewna; • Przy odnawianiu lasu maksymalne wykorzystanie naturalnego odnowienia; • Preferowanie punktowego przygotowania gleby; • Ograniczanie grodzień.

		<p>gatunkowe, przestrzenne);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nasycenie krajobrazu leśnego drzewami okazałymi, biocenotycznymi; • Bogactwo przyrody (postrzeganej wizualnie, ale także np. bogactwo naturalnych dźwięków, zapachów) – wymaga dobrego stanu bioróżnorodności jako całości; 	<p>OGRANICZENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dopuszczenie cięć tylko drzew poniżej określonego (ustalonego dla obszaru) progu wiekowego lub wymiarowego; • Maksymalne przetrzymywanie drzewostanów na pniu, do pojawienia się symptomów rozpadu, o ile drzewostan wciąż dobrze pełni funkcje społeczne; spowalnianie wymiany pokoleń drzewostanu; • Pozostawienie części dojrzałego drzewostanu do naturalnej śmierci drzew i ich rozkładu (zgodnie z kryterium definiującym); • Cięcia ograniczone tylko do konkretnych gatunków, wynikające z lokalnych potrzeb/sytuacji, np. świerk; <p>WYŁĄCZENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sieć drzewostanów wyłączonych z użytkowania, z fizjonomią „lasu o naturalnym wyglądzie”, stanowiących ostoję niektórych elementów różnorodności biologicznej. Może pokrywać się z lasami wyłączanymi na podstawie kryteriów przyrodniczych lub być specjalnie budowana / rozbudowana
2.	Funkcja 2. Tradycyjny krajobraz leśny jako walor kulturowy	<ul style="list-style-type: none"> • Dostępność dróg, ścieżek leśnych, poprzez szybką naprawę zniszczeń; • Bioróżnorodność przynajmniej na przeciętnym poziomie. • Tradycyjny krajobraz leśny – w tym, w niektórych lasach, tradycyjna sekwencja starodrzewi – zrębów – upraw – drągowin; 	<p>MODYFIKACJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zarządzanie dynamicznym krajobrazem leśnym: zachowanie udziału starodrzewi i obszaru objętego cięciami podczas planowania gospodarki leśnej; • Troska o możliwość powstawania oraz pozostawianie martwego drewna i drzew biocenotycznych (w szerokim rozumieniu); • Pozostawianie do naturalnego rozpadu fragmentów starodrzewia podczas cięć rębnych – we wszystkich rodzajach rębni; • Wyłączanie z gospodarki leśnej pasm drzewostanu otulin przy wodach, mokradłach, w innych ekotonach; • Staranna troska o elementy krajobrazu: naturalne ciekie, źródła, wąwozy, dolinki, skały; elementy kulturowe itp., pozostawianie tych elementów nienaruszonych wraz z otuliną drzewostanu. • Kontynuacja tradycyjnych form gospodarki, ale zarządzanie dynamicznym krajobrazem leśnym: zachowanie udziału starodrzewi i obszaru objętego cięciami podczas planowania gospodarki leśnej; • Ograniczanie grodzień.

	<p>Las jest nośnikiem walorów kulturowych, w tym związanych z tradycją gospodarki leśnej, jest miejscem zainteresowania jako walor kulturowy, co prowadzi do realizacji w nim turystyki i rekreacji korzystającej z tych walorów. „Intensywność” użytkowania rekreacyjnego lub turystycznego może mieć wymiar jakościowy, a nie tylko ilościowy.</p> <hr/> <p><i>Tylko wyjątkowe zastosowanie, jednak niekiedy funkcja może być istotna np. w lasach wyznaczonych z kryteriów: S1, S2.</i></p>		
3.	<p>Funkcja 3. Zachowanie warunków mikroklimatycznych</p> <hr/> <p><i>Funkcja istotna np. w lasach wyznaczonych z kryterium S5, może być istotna także w lasach wyznaczonych z kryterium S6.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Ciągłość przestrzenna i czasowa leśnej pokrywy terenu; ● Zachowanie udziału dojrzałych/ starych drzewostanów; ● Zróżnicowana struktura pionowa; 	<p>MODYFIKACJE</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zarządzanie dynamicznym krajobrazem leśnym: zachowanie udziału starodrzewi i obszaru objętego cięciami podczas planowania gospodarki leśnej; ● Podwyższanie indywidualnego wieku rębności poszczególnych drzewostanów, o ile drzewostan wciąż dobrze pełni funkcje społeczne; spowalnianie wymiany pokoleń drzewostanu ● Modyfikacje rębni: unikanie cięć zupełnych, preferowanie cięć przerębowych; ● Korekta składu gatunkowego drzewostanu w kierunku unaturalnienia. Hodowla drzewostanów o naturalnym składzie gatunkowym, z uwzględnieniem skutków zmiany klimatu;

			<ul style="list-style-type: none"> • Hodowla drzewostanów o bogatym składzie gatunkowym możliwym w określonych warunkach siedliskowych; • W razie potrzeby i możliwości, składy gatunkowe dostosowane do potrzeby wytwarzania przez szatę roślinną odpowiednich fitoncydów; • Wyłączanie z gospodarki leśnej pasm drzewostanu otulin przy wodach, mokradłach, w innych ekotonach; <p>OGRANICZENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maksymalne przetrzymywanie drzewostanów na pniu, do pojawienia się symptomów rozpadu, o ile drzewostan wciąż dobrze pełni funkcje społeczne; spowalnianie wymiany pokoleń drzewostanu;
4.	<p>Funkcja 4. Funkcja wodochronna, retencyjna i przeciwpowodziowa</p> <hr/> <p><i>Funkcja istotna np. w lasach wyznaczonych z kryterium S7; może być istotna także w lasach wyznaczonych z kryterium S6.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ciągłość przestrzenna i czasowa leśnej pokrywy terenu; • Zróżnicowana struktura pionowa; • Zachowanie udziału dojrzałych/ starych drzewostanów; • Maksymalizacja retencji glebowej; • Ograniczanie wpływu powierzchniowego na zboczach; 	<p>MODYFIKACJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zarządzanie dynamicznym krajobrazem leśnym: zachowanie udziału starodrzewi i obszaru objętego cięciami podczas planowania gospodarki leśnej; • Podwyższanie indywidualnego wieku rębności poszczególnych drzewostanów, o ile drzewostan wciąż dobrze pełni funkcje społeczne; spowalnianie wymiany pokoleń drzewostanu; • Modyfikacje rębni: unikanie cięć zupełnych, preferowanie cięć przerębowych. Np. gospodarowanie bez cięć zupełnych > 0,5 ha; a tam gdzie możliwe – rębnią przerębową Va lub Vb. • Korekta składu gatunkowego drzewostanu w kierunku unaturalnienia. Hodowla drzewostanów o naturalnym składzie gatunkowym, z uwzględnieniem skutków zmian klimatu;

			<ul style="list-style-type: none"> ● Hodowla drzewostanów o bogatym składzie gatunkowym możliwym w określonych warunkach siedliskowych; ● Przy odnawianiu lasu maksymalne wykorzystanie naturalnego odnowienia; ● Troska o możliwość powstawania oraz pozostawianie martwego drewna – szczególnie leżącego; ● Wyłączanie z gospodarki leśnej pasm drzewostanu otulin przy wodach, mokradłach, w innych ekotonach; ● Preferowanie punktowego przygotowania gleby; ● Minimalizowanie naruszeń powierzchni gleby przy zrywce i podwozie drewna; ● Reakcja na sytuacje kłęskowe, biorąca m.in pod uwagę opcję pozostawienia do naturalnej regeneracji). <p>WYŁĄCZENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ewentualne całkowite wyłączenie z użytkowania wybranych fragmentów lasu o dominującej funkcji wodochronnej, np. sieć drzewostanów na zboczach, przy wodach.. <p>OGRANICZENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Maksymalne przetrzymywanie drzewostanów na pniu, do pojawienia się symptomów rozpadu, o ile drzewostan wciąż dobrze pełni funkcje społeczne; spowalnianie wymiany pokoleń drzewostanu; ● Pozostawienie części dojrzałego drzewostanu do naturalnej śmierci drzew i ich rozkładu (zgodnie z kryterium definiującym); ● Cięcia ograniczone tylko do konkretnych gatunków, wynikające z lokalnych potrzeb/sytuacji, np. świerk;
5.	<p>Funkcja 5. Ochrona przed hałasem</p> <p>-----</p> <p><i>Funkcja może być istotna np. w lasach wyznaczonych z kryterium S6.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Ciągłość przestrzenna i czasowa leśnej pokrywy terenu; ● Zachowanie udziału dojrzałych/ starych drzewostanów; ● Zróżnicowana struktura pionowa; 	<p>MODYFIKACJE</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zarządzanie dynamicznym krajobrazem leśnym: zachowanie udziału starodrzewi i obszaru objętego cięciami podczas planowania gospodarki leśnej; ● Podwyższanie indywidualnego wieku rębności poszczególnych drzewostanów, o ile drzewostan wciąż dobrze pełni funkcje społeczne; spowalnianie wymiany pokoleń drzewostanu; ● Modyfikacje rębni: unikanie cięć zupełnych, preferowanie cięć przerębowych;

			<ul style="list-style-type: none"> • Korekta składu gatunkowego drzewostanu w kierunku unaturalnienia. Hodowla drzewostanów o naturalnym składzie gatunkowym, z uwzględnieniem skutków zmiany klimatu; • Hodowla drzewostanów o bogatym składzie gatunkowym możliwym w określonych warunkach siedliskowych; • Wyłączanie z gospodarki leśnej pasm drzewostanu otulin przy wodach, mokradłach, w innych ekotonach; <p>OGRANICZENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maksymalne przetrzymywanie drzewostanów na pniu, do pojawienia się symptomów rozpadu, o ile drzewostan wciąż dobrze pełni funkcje społeczne; spowalnianie wymiany pokoleń drzewostanu;
6.	<p>Funkcja 6. Ochrona przed zanieczyszczeniami</p> <p>-----</p> <p><i>Funkcja może być istotna np. w lasach wyznaczonych z kryterium S6.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ciągłość przestrzenna i czasowa leśnej pokrywy terenu; • Zachowanie udziału dojrzałych/ starych drzewostanów; • Zachowanie „szczelności” drzewostanu tj. zwartej struktury; 	<p>MODYFIKACJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zarządzanie dynamicznym krajobrazem leśnym: zachowanie udziału starodrzewi i obszaru objętego cięciami podczas planowania gospodarki leśnej; • Modyfikacje rębni: unikanie cięć zupełnych, preferowanie cięć przerębowych; • Korekta składu gatunkowego drzewostanu w kierunku unaturalnienia przy doborze gatunków odpornych na zanieczyszczenia. Hodowla drzewostanów o naturalnym składzie gatunkowym, z uwzględnieniem skutków zmian klimatu; • Wprowadzanie drugich pięter podszytów i podrostów; • Hodowla drzewostanów o bogatym składzie gatunkowym możliwym w określonych warunkach siedliskowych. <p>OGRANICZENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maksymalne przetrzymywanie drzewostanów na pniu, do pojawienia się symptomów rozpadu, o ile drzewostan wciąż dobrze pełni funkcje społeczne; spowalnianie wymiany pokoleń drzewostanu;
7.	<p>Funkcja 7. Naturalny charakter postrzeganego krajobrazu</p> <p><i>Funkcja istotna np. w lasach wyznaczonych z kryteriów: S6,</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • „Las spokojny” - brak wizualnego wrażenia „masowych cięć”; • Wysoki udział dojrzałych/ starych drzewostanów; • Nasycenie krajobrazu leśnego drzewami okazałymi, biocentocznymi; • Bioróżnorodność (ważne są aspekty multisensoryczne, ale wymaga to 	<p>MODYFIKACJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyłączanie z gospodarki leśnej pasm drzewostanu otulin przy wodach, mokradłach, w innych ekotonach; • Kształtowanie krajobrazu, np. punktowe cięcia odsłaniające osie widokowe; • Modyfikacje rębni: preferowanie rębni o wysokim stopniu złożoności, z długim okresem odnowienia prowadzących do uzyskania lasów o zróżnicowanym składzie, strukturze pionowej i bardziej zbliżonych do naturalnych w danych warunkach – przy jednoczesnym minimalizowaniu

	<p>S5, S4, S3, S2.</p>	<p>zachowania dobrego stanu bioróżnorodności jako całości);</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wnętrza krajobrazowe o naturalnym wyglądzie ● Kontrasty las / woda 	<p>konfliktów społecznych;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zarządzanie dynamicznym krajobrazem leśnym: zachowanie udziału starodrzewi i obszaru objętego cięciami podczas planowania gospodarki leśnej; ● Podwyższanie indywidualnego wieku rębności poszczególnych drzewostanów, spowalnianie wymiany pokoleń drzewostanu; ● Pozostawianie do naturalnego rozpadu kęp starodrzewia podczas cięć rębnych – we wszystkich rodzajach rębni. W razie potrzeby zwiększanie ich powierzchni powyżej zwyczajowych 5%. ● Przy odnawianiu lasu maksymalne wykorzystanie naturalnego odnowienia; ● Minimalizowanie naruszeń powierzchni gleby przy zrywce i podwozie drewna; ● Troska o możliwość powstawania oraz pozostawianie martwego drewna i drzew biocenotycznych (w szerokim rozumieniu); ● Hodowla drzewostanów o bogatym składzie gatunkowym możliwym w określonych warunkach siedliskowych. ● Staranna troska o elementy krajobrazu: naturalne ciekі, źródła, wąwozy, dolinki, skały; elementy kulturowe itp., pozostawianie tych elementów nienaruszonych wraz z otuliną drzewostanu; ● Ograniczanie grodzień. <p>OGRANICZENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Dopuszczenie cięć tylko drzew poniżej określonego (ustalonego dla obszaru) progu wiekowego lub wymiarowego; ● Maksymalne przetrzymywanie drzewostanów na pniu, do pojawienia się symptomów rozpadu; spowalnianie wymiany pokoleń drzewostanu; ● Pozostawienie części dojrzałego drzewostanu do naturalnej śmierci drzew i ich rozkładu (zgodnie z kryterium definiującym). ● Cięcia ograniczone tylko do konkretnych gatunków, wynikające z lokalnych potrzeb/sytuacji, np. świerk; <p>WYŁĄCZENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Sieć drzewostanów wyłączonych z użytkowania, z fizjonomią „lasu o naturalnym wyglądzie”, stanowiących ostoję niektórych elementów różnorodności biologicznej. Może pokrywać się z lasami wyłączanymi na podstawie kryteriów przyrodniczych lub być specjalnie budowana / rozbudowana
--	------------------------	---	---

8.	<p>Funkcja 8. Tożsamość kulturowa</p> <p>-----</p> <p><i>Funkcja istotna np. w lasach wyznaczonych z kryterium S1.</i></p>	<p>To lokalna społeczność powinna najpierw określić, jakie cechy lasu są kluczowe dla jej tożsamości kulturowej. Następnie leśnik powinien pomóc zaprojektować taką gospodarkę, która te cechy wzmacnia i zachowuje.</p>	<p>Pełen katalog MODYFIKACJI, OGRANICZEŃ I WYŁĄCZEŃ, zależnie od wskazanych elementów tożsamości.</p> <p>Tj. niekiedy lokalna tożsamość wymaga nieużytkowania lasu; jednak niekiedy przeciwnie - może wymagać zachowania leśnego krajobrazu kulturowego (por. wyżej, poz. 3). Niekiedy wystarczą modyfikacje, ale niekiedy mogą być potrzebne ograniczenia. Na pewno współczesne leśnictwo dysponuje szeroką paletą środków kształtujących las, znacznie szerszą niż działania opisane w polskich Zasadach Hodowli Lasu. Można podglądać przykłady z innych krajów, np. niemieckie lasy pamięci (cmentarne), model lubecki i zbliżony do niego model lasów Hümmel).</p>
----	---	--	---

4. Zasady gospodarowania na obszarach o szczególnych walorach przyrodniczych

Lp.	Kryterium	Sposoby ochrony
1.	<ul style="list-style-type: none"> • Obiekt Światowego Dziedzictwa UNESCO - Puszcza Białowieska (P1) • Proponowane nowe rezerваты przyrody (P2) • Starolasy (P3)³⁰ • Siedliska bagienne i zalewowe (P5) • Drzewostany referencyjne, nieobjęte gospodarką leśną (P7) 	<p>WYŁĄCZENIA:</p> <p>Wyłączenie z użytkowania</p>

³⁰ Dodatkową ochronę przed zewnętrznymi zagrożeniami stanowić może wprowadzenie modyfikacji w buforze starolasu, polegającej np. na stosowaniu rębni ciągłej w „otulinie” 30 m.

	<ul style="list-style-type: none"> • Drzewostany zachowawcze (P8) • Drzewostany położone na wyspach (P9) • Enklawy śródpolne (P10) • Użytki ekologiczne (P13)³¹ • Powierzchnie wyznaczone przez LP do objęcia szczególną ochroną (P14) • Zalewiska (P15) • Bagna (P16)³² • Obszary, które zostały wyznaczone jako strefy ochrony stanowisk, ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania gatunków (P18) 	
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Obszary dla zachowania łączności ekologicznej na przebiegu korytarzy ekologicznych (P6) 	<p>WYŁĄCZENIA:</p> <p>Wyłączenie z użytkowania. Chyba że z opinii eksperckiej sporządzonej na zlecenie zarządcy przejścia wynika konieczność odpowiedniego ukształtowania otoczenia przejścia za pomocą działań gospodarki leśnej - wówczas sposobem gospodarowania są działania wskazane w takiej opinii, kwalifikowane - zależnie od ich zakresu - jako OGRANICZENIE lub MODYFIKACJA (np. tworzenie/utrzymanie stref ekotonowych zapewniając odpowiednią mozaikę terenu, z dużą bazą żerową urozmaiconych gatunków krzewów i drzew).</p>

³¹ Usuwanie drzew w celu zachowania lub odtworzenia roślinności nieleśnej, przewidziane jako forma ochrony czynnej przez organ ustanawiający użytek, jest przedmiotem wyjątku "Działania ochronne niezbędne dla zachowania przedmiotu ochrony (...)", opisanym w rozdziale IV.2.

³² Jednorazowe usunięcie drzew (bez odnawiania) w celu odtworzenia nieleśnej roślinności bagiennej, jako potrzebne niekiedy działanie ochrony czynnej bagien, jest przedmiotem wyjątku "Działania ochronne niezbędne dla zachowania przedmiotu ochrony (...)", opisanym w rozdziale IV.2.

Lp.	Kryterium	Ważne czynniki selekcji obszarów lub doboru sposobów realizacji	Sposoby realizacji
3.	<p>Drzewostany położone wzdłuż brzegów naturalnych cieków i zbiorników wodnych i źródlisk (P4)</p> <p><i>na siedliskach przyrodniczych</i></p> <p><i>poza siedliskami przyrodniczymi</i></p>	<p></p> <p></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zapobieżenie spływom powierzchniowym do wód; ● Zapewnienie dostawy rumoszu drzewnego do wód; ● Stabilność warunków mikroklimatycznych ● Zachowanie specyficznej bioróżnorodności stref przywodnych (gatunki o specyficznych wymaganiach mikroklimatycznych: cieniolutne, wilgociolubne). 	<p></p> <p>WYŁĄCZENIA:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wyłączenie z użytkowania <p>OGRANICZENIA:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Pozostawienie części dojrzałego drzewostanu do naturalnej śmierci drzew i ich rozkładu (zgodnie z kryterium definiującym); ● Cięcia ograniczone tylko do konkretnych gatunków; <p>MODYFIKACJE:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Modyfikacje rębni: eliminacja cięć zupełnych, preferowane cięcia przerębowe; ● Przy odnawianiu lasu maksymalne wykorzystanie naturalnego odnowienia; ● Minimalizowanie naruszeń powierzchni gleby przy zrywce i podwozie drewna; ● Troska o możliwość powstawania oraz pozostawianie martwego drewna i drzew biocenotycznych (w szerokim rozumieniu);
4.	<p>Siedliska przyrodnicze (także poza obszarami Natura 2000) (P11)</p>		

<p><i>górskie jaworzyny zioloroślowe (9140), bory i lasy bagienne (91D0), jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (9180), łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (91E0), łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (91F0); górskie bory świerkowe (9410) na BGw lub w Sudetach</i></p>		<p>WYŁĄCZENIA:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siedliska, dla których zwykle najkorzystniejsza jest ochrona bierna. Zasadą jest więc WYŁĄCZENIE wszystkich ich płatów z użytkowania. Niekiedy mogą być potrzebne działania ochronne niepowodujące pozyskania drewna (np. odtwarzanie warunków wodnych, zwalczanie gat. obcych w podszytcie i runie). • Wyjątkowo, dopuszczalne są działania ochronne skutkujące ubocznie pozyskaniem drewna (nie powinny one przybierać formy planowego użytkowania rębego), np. usuwanie gatunków obcych z drzewostanu w przypadku takiej konieczności, jeżeli są przepisane w planach ochrony, planach zadań ochronnych, lub krajowym planie odbudowy zasobów przyrodniczych i dokumentach wykonawczych do niego. • Środek wzmocnienia ochrony tych siedlisk należy klasyfikować jako WYŁĄCZENIE (z ewentualnym zastosowaniem wyjątku dla punktowych i ograniczonych działań koniecznych dla ochrony siedliska przyrodniczego).
<p><i>bory i lasy mieszane na wydmach nadmorskich (2180), kwaśne buczyny (9110), żyzne buczyny (9130), grąd subatlantycki (9160), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (9170), kwaśne dąbrowy (9190), jodłowy bór świętokrzyski (91P0), górskie bory świerkowe (9410) - pozostałe, 91NN</i> 33</p>	<p>- płaty w stanie ochrony FV (w związku z zakazem pogarszania stanu siedlisk, które już osiągnęły dobry stan, wynikającym z Rozporządzenia ws odtwarzania przyrody), lub;</p> <p>- płaty w stanie ochrony U1 lub U2, wynikającym jedynie z braku martwego drewna lub mikrosiedlisk nadrzewnych (tj. bez liczniejszych gatunków obcych geograficznie i bez gatunków obcych ekologicznie które degradowałyby siedlisko), a równocześnie ze starymi drzewami stwarzającymi potencjał do szybkiej akumulacji mikrosiedlisk (jako “nisko wiszące owoce” - miejsce łatwego wdrożenia środków odtwarzających dobry stan, możliwych do</p>	<p>WYŁĄCZENIA:</p> <p>Część płatów powinna być pozostawiona bez użytkowania - naturalne procesy mogą utrzymywać te siedliska w dobrym stanie, a także mogą być środkiem odtwarzania ich dobrego stanu, np. w zakresie wzbogacania w martwe drewno, rozwoju mikrosiedlisk nadrzewnych itp.</p>

³³ Lasy, które na pewno stanowią jedno z leśnych siedlisk przyrodniczych 9110-9130-9160-9170-9190, ale na podstawie dostępnych danych nie można rozpoznać, które z nich

		<p>zaliczenia na poczet celów odtwarzania przyrody, w tym przypadku środków biernych);</p> <ul style="list-style-type: none"> - dokumentacja fitosocjologiczna (jeżeli istnieje) nie wskazująca zniekształceń/degeneracji; - współwystępujące inne wartości przyrodnicze (np. położenie na stoku >20°, na terenie całego kraju) - w miarę możliwości grupowanie w większe, bardziej zwarte kompleksy ≥ 50 ha 	
		<ul style="list-style-type: none"> - przywrócenie dobrego stanu wymaga działań ochronnych z zakresu gospodarki leśnej, np. usunięcia gatunków geograficznie lub ekologicznie obcych z drzewostanu; - płaty w stanie ochrony U1 lub U2 wynikającym z udziału gatunków geograficznie lub ekologicznie obcych w drzewostanie; - w miarę możliwości grupowanie w większe, bardziej zwarte kompleksy ≥ 50 ha 	<p>OGRANICZENIA:</p> <p>Część płatów będących obecnie w złym stanie wymaga działań ochronnych - np. usuwania gatunków obcych geograficznie lub ekologicznie z drzewostanu. Działania takie mogą się wiązać z pozyskaniem drewna (środek wzmocnienia ochrony tych siedlisk należy wówczas klasyfikować jako „OGRANICZENIE pozyskania drewna do działań koniecznych dla ochrony siedliska przyrodniczego”) lub nie;</p>
			<p>OGRANICZENIA LUB MODYFIKACJE:</p> <p>Część płatów może być trwale poddana pewnym formom gospodarki leśnej, w tym użytkowania, zaplanowanym tak by trwale utrzymywać dobry stan siedliska (w praktyce, mogą to być rębnie przerębowe, umożliwiające osiągnięcie dobrego stanu siedliska przyrodniczego, w tym akumulację drzew biocenotycznych i martwego drewna, a następnie zapewniające ciągłość trwania ekosystemu w dobrym stanie). Środek wzmocnienia ochrony tych siedlisk należy wówczas klasyfikować jako OGRANICZENIE lub MODYFIKACJĘ (zależnie jaka część drzewostanu jest docelowo przewidziana do pozostawienia na gruncie).</p>

	<i>ciepłolubne dąbrowy (9110), ciepłolubne buczyny storczykowe (9150), sosnowy bór chrobotkowy (91T0)</i>		<p>WYŁĄCZENIA:</p> <p>Siedliska, które najczęściej potrzebują ochrony czynnej (choć zwykle potrzebne sposoby ochrony nie przypominają typowych zabiegów gospodarki leśnej). Zasada jest wyłączenie z planowego użytkowania rębego, ale należy realizować działania ochronne przewidziane w planach ochrony, planach zadań ochronnych, krajowym planie odbudowy zasobów przyrodniczych i dokumentach wykonawczych do niego lub w Programie Ochrony Przyrody PUL (w tym działania związane z pozyskaniem drewna, np. trzebież na rzecz runa oraz czyszczenia wczesne i późne dla zmniejszenia zacielenia). Jeżeli potrzebne działania ochronne nie są związane z pozyskaniem drewna, to środek wzmocnienia ochrony tych siedlisk należy klasyfikować jako WYŁĄCZENIE.</p> <p>OGRANICZENIA:</p> <p>Jeżeli są potrzebne (i przepisane w odpowiednich dokumentach) działania ochronne związane z pozyskaniem drewna, to środek wzmocnienia ochrony tych siedlisk należy klasyfikować jako „OGRANICZENIE pozyskania drewna do działań koniecznych dla ochrony siedliska przyrodniczego”.</p>
5.	Drzewostany w parkach krajobrazowych których charakter jest kluczowy dla ochrony krajobrazów leśnych (P12)	Wg wskazań dyrektora parku krajobrazowego lub zespołu parków krajobrazowych	Kombinacja wielu zróżnicowanych środków ochrony, zgodnie z wytycznymi kierunkowymi MKiŚ.
6.	Lasy na stromych stokach lub wąwozach (P17)	<p>Stoki „bardzo strome” i „urwiste”, tj. o nachyleniu $\geq 30^\circ$.</p> <p>W krainach przyrodniczo-leśnych I-VI również stoki „stromie”, tj. o nachyleniu $\geq 20^\circ$ i $< 30^\circ$.</p>	<p>WYŁĄCZENIA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Wyłączenie z użytkowania <p>OGRANICZENIA:</p> <ul style="list-style-type: none"> W przypadku zagrożenia funkcji wodo- lub glebochronnej wskutek mającego miejsce rozpadu drzewostanu na stoku (sztuczne świerczyny i sośniny na gruntach porolnych), dopuszczalna jest przebudowa drzewostanów sztucznych, zamierających i martwych, z wprowadzeniem odnowień pod zamierającym lub grożącym zamarciem drzewostanem, ale z ograniczeniem usuwania i zrywki drzew tylko do gatunków iglastych (świerk lub sosna), z pozostawieniem co najmniej 10% pni ustabilizowanych o pniaki i leżących w poprzek stoku, dla ograniczenia spływu wód opadowych, i z ograniczonej do minimum niezbędnej dla realizacji podsadzeń. Warunkiem zmiany z WYŁĄCZENIA na OGRANICZENIE jest diagnoza glebowo-siedliskowa siedliska na samym stoku jako zniekształcone lub zdegradowane oraz symptomy rozpadu sztucznego

			drzewostanu.
		W krainach przyrodniczo-leśnych VII i VIII, stoki „stromie”, tj. o nachyleniu $\geq 20^\circ$ i $< 30^\circ$, z równoczesnym występowaniem na nich siedlisk przyrodniczych (w praktyce jest równoważne z występowaniem drzewostanów z panującym Bk, Jd, Jw, Js, Lp, Db)	<p>MODYFIKACJA:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Możliwe jest pozyskanie drewna w ramach rębni ciągłej, o intensywności nie przekraczającej przyrostu drzewostanów (struktura przerębowa), przy pozostawieniu co najmniej 30% drzewostanu bez cięć do naturalnego rozpadu, w okresach, gdy pozyskanie nie spowoduje uszkodzenia gleby lub erozji.
7.	Inne drzewostany (P19)	Cechy indywidualne	Pełen zestaw WYŁĄCZEŃ, OGRANICZEŃ i MODYFIKACJI – zależnie od indywidualnej sytuacji.
8.	Otuliny wokół bagien (P21)		<p>MODYFIKACJA:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odstąpienie od cięć zupełnych.
9.	Szczególnie cenne puszcze i kompleksy leśne (P22)		Kombinacja wielu zróżnicowanych środków ochrony, zdefiniowana w zintegrowanym planie ochrony (lub w odpowiednio ukształtowanym planie urzędzenia lasu), określającym m.in. obszary ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej, zakładającym priorytet dla celów ochronnych.

5. Ewentualne konflikty między funkcją społeczną a wartościami przyrodniczymi, w przypadku nakładania się w tym samym lesie

Co do zasady, ochrona wartości przyrodniczych lasu (rozd. IV.4) sprzyja ochronie jego funkcji społecznych (rozd. IV.3). Zachowanie dobrego stanu przyrody leśnej, czemu służą środki ochrony wartości przyrodniczych, jest w szczególności warunkiem zachowania takich funkcji, jak naturalność i atrakcyjność krajobrazu leśnego, oraz jego atrakcyjność (przydatność) dla turystyki i rekreacji. Dlatego także w lasach społecznych należy co do zasady wdrożyć wszystkie środki ochrony lasów cennych przyrodniczo (tj. środki przedstawione w rozdz. IV.4) wyznaczonych³⁴ na podstawie kryteriów opisanych w rozdziale I. Tj. jeżeli w tym samym lesie zidentyfikowane funkcje społeczne nakładają się z potrzebami ochrony

³⁴ W tym kryteriów obowiązujących „z mocy prawa” (rozd. III).

walorów przyrodniczych (lub jeden obszar pełni jednocześnie różne funkcje społeczne lub spełnia wymogi różnych kryteriów przyrodniczych), to należy co do zasady przyjąć sumę potrzebnych środków, a w poszczególnych miejscach - środki dalej idące.

Ewentualne konflikty w przypadkach szczególnych rekomenduje się rozwiązywać za pomocą środków dodatkowych, tj. w następujący sposób:

Lp.	Konflikt	Kierunki rozwiązywania
1.	Niektóre elementy cenne przyrodniczo (drzewa biocenotyczne, martwe drzewa stojące) mogą stwarzać podwyższone ryzyko dla ludzi, trudno akceptowalne w miejscach licznie uczęszczanych.	<ul style="list-style-type: none"> Do czasu wprowadzenia zmian w prawie ograniczających odpowiedzialność nadleśniczego za wypadki spowodowane naturalnymi zjawiskami prowadzenie działań zabezpieczających wg indywidualnej oceny zarządzającego terenem (nadleśniczego). Indywidualna ocena ryzyka w każdym przypadku: ważenie ryzyka i wartości biocenotycznej; Informowanie o ryzyku (np. tablice informacyjne przy szlaku); Rozwiązania ograniczające ryzyko, ale zachowujące, przynajmniej częściowo, wartość biocenotyczną (np. pozostawianie ostańców; ograniczanie się do interwencji z zakresu chirurgii drzew, pozostawianie obalonych drzew, bez cięcia na mniejsze fragmenty).
2.	Nadmierny ruch turystyczny może zagrażać niektórym wartościom przyrodniczym (zwykle potrzeby przyrodnicze powinny mieć priorytet)	<ul style="list-style-type: none"> Miękka kanalizacja ruchu (dogodne ścieżki i przejścia omijające miejsca wrażliwe; utrudnianie dostępu do miejsc wrażliwych). Twarda regulacja ruchu (strefy z zakazem wstępu w miejscach wrażliwych). Monitoring ruchu w miejscach szczególnie zagrożonych Odpowiednia edukacja społeczna dotycząca uwarunkowań przyrodniczych związanych z ograniczeniami w korzystaniu z lasu w zakresie rekreacji i turystyki.

6. Monitoring

Definicja: Stałe weryfikowanie, czy wyznaczony cel³⁵ jest realizowany.

Monitoring procesu wzmocnienia ochrony lasów szczególnie cennych przyrodniczo i ważnych społecznie wymaga monitoringu samego przebiegu procesu (np. monitoringu procedur partycypacji i ich jakości, monitoringu postępu wyznaczenia lasów pod wzmocnioną ochronę i zastosowania

³⁵ Jako cel należy tu rozumieć zachowanie szczególnych walorów przyrodniczych lasów i realizację społecznej funkcji lasów. Monitoringowi może podlegać również realizacja innych celów i nie stoi to w sprzeczności z powyższym.

poszczególnych środków ochrony) jak i monitoringu skutków procesu (zmiany stanu lasu, stanu przyrody, realizacji funkcji lasu, korzystania z lasu przez ludzi, satysfakcji społeczeństwa). Niniejszy rozdział opisuje ramowo organizację procesu monitoringu.

Ogólne zasady:

- **Transparentność** (publiczna dostępność danych i metodyki ich zebrania; udostępnianie danych w formie przetwarzalnej; każdy ma możliwość samodzielnego analizowania danych zebranych w ramach monitoringu);
- „Monitorowanie monitorujących” - przedstawiciele różnych interesariuszy (w szczególności strony społecznej) uczestniczą w procesie tworzenia zasad i realizacji monitoringu, a proces udzielania zleceń na elementy monitoringu jest transparentny i wyłącznie merytoryczny;
- **Spójność metodyczna** (w tym analizowanie wszystkich ważnych aspektów, właściwa częstotliwość i nakład badawczy zbierania danych, reprezentatywność prób społecznych);
- **Efektywność** (maksymalne wykorzystanie danych, które już i tak są zbierane lub które i tak muszą zacząć być zbierane);
- **Wzmocnienie komunikacji** między różnymi podmiotami/interesariuszami przy procesie monitoringu (jako narzędzie bardziej efektywnego pozyskiwania danych i gospodarowania nimi).

Zakres:

Co powinno być monitorowane?	Jak?	Uwagi	Organizacja
Wdrożenie środków wzmocnienia ochrony lasów	Baza danych taksacyjnych (bieżące aktualizacje)	<p>Uzupełnienie bazy o dodatkowe informacje przypisane do wydzielenia leśnego:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zaliczenie do lasów ważnych przyrodniczo lub ważnych społecznie (wraz z kryteriami kwalifikującymi i % pow. wydzielenia objętym danym kryterium): - przyjęte środki wzmocnienia ochrony 	<p>DGLP:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uwzględni odpowiednie cechy w SILP i zapewni ich wprowadzanie / aktualizację w ramach corocznej aktualizacji SILP; - corocznie wygeneruje raport statystyczny, przekaże go do MKiŚ oraz udostępni publicznie i uwzględni w corocznym

		Na użytek bazy danych może być konieczne opracowanie formalnej typologii środków wzmocnienia ochrony	raportcie o stanie lasów; - zleci rozbudowę BDL w zakresie map, WFS i usługi zamawiania danych. Szczegółowo opisano w rozdziale VII.2.
Stan lasu. Wpływ środków wzmocnienia ochrony na cechy lasu	Z wykorzystaniem już istniejących systemów monitoringu: - baza danych taksacyjnych (rewizja co 10 lat w ramach PUL i bieżące aktualizacje); - Wielkoobszarowa Inwentaryzacja Stanu Lasu; - monitoring stanu zdrowotnego drzewostanów (wg procedur IOL). Bez zmiany zakresu zbieranych danych, ale z analizą danych także według grup lasu, w których wdrożono odpowiednie środki ochronne.	Wykorzystanie istniejących procedur zbierania danych, z dodaniem (dla umożliwienia analiz) w cechach powierzchni/drzewostanu informacji o ewentualnych: - wzmocnionej ochronie ze względu na potrzeby przyrodnicze i kryteriach kwalifikujących; - wzmocnionej ochronie ze względu na potrzeby społeczne i kryteriach kwalifikujących; - wyłączeniu z pozyskania drewna; - ograniczeniu pozyskania z drewna i jego formie. Coroczna analiza danych w formie raportów uwzględniających w/w cechy (w ramach prezentacji wyników WISL, raportów o stanie lasów). Metoda WISL może być użyta do pokazania różnic między lasami tylko wówczas, gdy każda z analizowanych grup lasów jest odpowiednio reprezentatywna (nie mniejsza niż ok. 10% lasów Polski).	DGLP: - zleci dodanie odpowiednich cech do uwzględnienia w danych zbieranych w WISL oraz uzupełnienie raportów z WISL; - zleci prezentację odpowiednich cech w BDL i możliwość ich wykorzystania w raportach dostępnych w BDL; - przewidzi odpowiednie analizy w programie pracy ZOL; - uwzględni i przedstawi odpowiednie analizy wyników w raportach o stanie lasów.
Realizacja uzgodnionych zasad gospodarowania	Testy na danych zgromadzonych w SILP, w tym: - pozyskanie w wydzieleniach wyłączonych z pozyskania	Monitoring powinien obejmować systematyczne testowanie wybranych aspektów oraz umożliwić „monitoring społeczny”. Śledzenie informacji dostępnych w domenie	MKiŚ: - zaprojektuje testy do wykonania na danych z SILP i prosi DGLP o ich wykonanie;

	<p>(indywidualnie dla wydzielenia);</p> <ul style="list-style-type: none"> - typy zabiegów w wydzieleniach, w których ograniczono te typy zabiegów; - intensywność pozyskania w lasach z ograniczeniami pozyskania (m³/ha, średnio w nadleśnictwie); - intensywność pozyskania w lasach z modyfikacjami gospodarki pozyskania (m³/ha, średnio w nadleśnictwie); - inne wskazane przez MKiŚ. <p>Publiczne udostępnienie w BDL dodatkowej informacji o drzewostanach w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przyjętych środków wzmocnienia ochrony (wyłączenia, ograniczenia, modyfikacje i ich szczegóły); - planowanych na rok bieżący działań gospodarczych - wykonanych działań gospodarczych <p>Analiza informacji dostępnych w domenie publicznej: informacje z certyfikacji i audytów, informacje medialne, informacje w mediach społecznościowych</p> <p>Narzędzie internetowe umożliwiające łatwe sygnalizowanie podejrzeń naruszeń.</p>	<p>publicznej oraz analizowanie otrzymanych sygnałów o podejrzeniach naruszeń musi brać pod uwagę, że nie wszystkie sygnały otrzymywane tą drogą będą zasadne. Zbieranie informacji to tylko początek niezbędnego procesu ich wyjaśniania. Trendy medialne mogą, ale nie muszą odwzorowywać trendów faktycznych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prowadzi bieżącą analizę informacji dostępnych w domenie publicznej i wyjaśnia sygnały naruszeń; - tworzy narzędzie internetowe umożliwiające łatwe sygnalizowanie podejrzeń naruszeń i wyjaśnia sygnały, zarówno otrzymane za pomocą tego narzędzia, jak i innymi kanałami. <p>DGLP:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykona corocznie testy na danych z SILP; - corocznie raportuje do MKiŚ oraz upubliczni wyniki analiz, w tym wykaz pozyskania dokonanego w wydzieleniach wyłączonych z pozyskania, z uzasadnieniem wyjątku w każdym przypadku; oraz dane o łącznej powierzchni leśnej i pozyskaniu drewna dla danego nadleśnictwa, w rozdziale na powierzchnie leśne wyłączone / ograniczone / zmodyfikowane / pozostałe; - zleci rozszerzenie zakresu danych prezentowanych w BDL w zakresie map, WFS i usługi zamawiania danych. Szczegółowo opisano w rozdziale VII.2.
<p>Stan zachowania elementów</p>	<p>Baza danych o siedliskach przyrodniczych i siedliskach gatunków, z oceną ich stanu.</p>	<p>Częściowe dane o siedliskach przyrodniczych są w BDL (kompletność ok. 60%, jakość</p>	<p>MKiŚ</p> <ul style="list-style-type: none"> - stworzy podstawy prawne, określające

<p>przyrodniczych</p>	<p>Państwowy Monitoring Środowiska, docelowo obejmujący wszystkie gatunki chronione i zagrożone (trendy ogólnokrajowe).</p> <p>Monitoring w formach ochrony przyrody (RDOŚ)</p>	<p>zróżnicowana, jakość oceny stanu niska, spójność danych wysoka) i w BDZP/SZOP (pokrycie dla większości obszarów Natura 2000, ale brak poza obszarami, jakość danych średnio-wysoka, spójność danych niska). Spójna baza danych o siedliskach przyrodniczych i siedliskach gatunków, w wymaganej formie o i wymaganej kompletności i jakości danych, obecnie nie istnieje, ale tak czy inaczej jest konieczna do pilnego stworzenia i skompletowania danych, w związku ze zobowiązaniami wynikającymi z Rozporządzenia UE w/s odbudowy przyrody.</p> <p>W ramach Państwowego Monitoringu Środowiska jest monitorowany stan siedlisk przyrodniczych i gatunków z załączników dyrektyw UE w skali kraju. Dane obrazują trendy ogólnokrajowe, ale niekoniecznie pokazują wiarygodni trendy lokalne.</p>	<p>obowiązek zgromadzenia kompletnych i wiarygodnych danych;</p> <ul style="list-style-type: none"> - stworzy podstawy prawne generujące obowiązek systematycznego monitorowania wszystkich gatunków chronionych i zagrożonych. <p>GDOŚ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stworzy i wdroży procedury oceny wiarygodności, kompletności, aktualności i jakości danych wprowadzanych do bazy, zapewni powiązanie danych z tą oceną i ze źródłem ich pochodzenia; - zaktualizuje zbiór danych o siedliskach przyrodniczych i siedliskach gatunków, z oceną ich stanu; - zapewni włączenie danych z monitoringu prowadzonego przez RDOŚ do krajowej bazy danych; - zapewni publiczną dostępność danych (z zastrzeżeniem wyłączenia danych wrażliwych). <p>DGLP:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zapewni gromadzenie, w ramach rewizji urzędzenia lasu, danych terenowych zasilających bazę danych o siedliskach przyrodniczych i siedliskach gatunków; - zapewni gromadzenie i okresowe analizowanie w nadleśnictwach obserwacji cennych elementów przyrody
-----------------------	---	--	---

			<p>i ich stanu.</p> <p>GIOS</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozszerza Państwowy monitoring środowiska o monitoring krajowych gatunków chronionych i zagrożonych. <p>RDOŚ</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizuje monitoring obszarów chronionych, ustalony w planach ochrony lub planach zadań ochronnych; - wprowadza wyniki do ogólnopolskich baz danych.
Długoterminowy stopień i sposób realizacji pozaprodukcyjnych usług ekosystemów	Wycena wartości pozaprodukcyjnych usług ekosystemów leśnych – powtarzalne badanie wg tej samej metody, w reprezentatywnej próbie nadleśnictw Polski (obejmującej nadleśnictwa o różnym zakresie wdrożenia środków wzmocnienia ochrony i o różnych wdrożonych środkach).	<p>Metodę badania mogą dobrze zaprojektować tylko eksperci będący potencjalnymi wykonawcami badania – sugerowane zlecenie długoterminowych badań w trybie konkursu, którego kryteria obejmują m.in. zaprojektowanie metody.</p> <p>Celem monitoringu jest badanie w długiej perspektywie (10-50 lat) zmiany usług ekosystemowych pod wpływem nałożonych środków wzmocnienia ochrony. Aby było to możliwe, konieczne jest zbieranie i archiwizacja wszystkich powstających wycen usług ekosystemowych i innych danych, które będą niezbędne do analiz porównawczych w przyszłości.</p>	<p>MKiŚ</p> <ul style="list-style-type: none"> - zleca w otwartym konkursie długoterminowy temat badawczy (propozycja metody jest elementem konkursu). - upublicznia wyniki badań - nadzoruje kryteria i przebieg konkursu.
Sposób i satysfakcja z korzystania (dla lasów	Powtarzalne badania socjologiczne w społeczności lokalnej.	Ankietowe badania socjologiczne umożliwiają pomiar zarówno zachowań, jak i wrażeń (w tym satysfakcji). Są jednak bardzo wrażliwe na	<p>MKiŚ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zleca badania, obejmując nimi „lasy aglomeracyjne” i reprezentatywną próbkę

<p>o szczególnych walorach społecznych)</p>	<p>Powtarzalne badanie socjologiczne społeczności „spotkanej w lesie”.</p> <p>Badania zachowań przestrzennych z wykorzystaniem danych od operatorów sieci komórkowych.</p>	<p>szczegóły metodyczne, w tym na sformułowanie pytań. Duże niebezpieczeństwo nadużyć za pomocą pytań podświadomie sugerujących odpowiedź – dlatego badania powinien zlecać organ niezaangażowany bezpośrednio w zarządzanie lasem, a projektować niezależny podmiot o uznawanym przez wszystkich interesariuszy autorytecie i niezależności. Właściwy monitoring zapewnią dopiero powtórzenia badań. Muszą być profesjonalnie przygotowane, a próbka musi być reprezentatywna.</p> <p>Badania z wykorzystaniem aplikacji na telefonach badają tylko ograniczoną populację użytkowników danej aplikacji, co jest istotnym ograniczeniem metodycznym.</p> <p>Badania zachowań przestrzennych z wykorzystaniem danych od operatorów sieci komórkowych obejmują prawie całą populację i największe zbiory danych (Big Data), są już odpowiednio przygotowane w formie raportów i analiz. W obszarach słabo zurbanizowanych i odległych od dużych aglomeracji cechują się mniejszą dokładnością lokalizacji przestrzennej (spada ona do kilkuset metrów). Wymagają zakupu danych od operatorów komórkowych.</p>	<p>innych lasów społecznych</p>
<p>Infrastruktura (dla lasów o szczególnych walorach społecznych)</p>	<p>Okresowe przeglądy infrastruktury – wg dotychczasowych procedur.</p>	<p>Dane o infrastrukturze, szlakach, drogach udostępnionych do ruchu pojazdów, obowiązujących zasadach, powinny być w komplecie i wiarygodnie dostępne dla każdego,</p>	<p>Nadleśnictwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dokonują okresowych przeglądów infrastruktury i ocen jej stanu; - Zachęcają, za pomocą dostępnych

		<p>np. na BDL (patrz rozdział VII.2).</p> <p>Monitoring tego aspektu jest potrzebny do lokalnego zarządzania infrastrukturą, natomiast nie wydają się konieczne analizy w skali regionalnej i krajowej.</p> <p>Monitoringiem powinien być objęty nie tylko stan techniczny istniejącej infrastruktury, ale również:</p> <ul style="list-style-type: none"> - czy w jakim stopniu realizuje zapotrzebowania społeczne, np.: sieć szlaków turystycznych, obiektów edukacji przyrodniczej, wież widokowych, ścieżek edukacyjnych, dogodność miejsc parkingowych, WC; - zasadność inwestycji w infrastrukturę. Czy tworzone obiekty współgrają ze stawianymi im celami i nie są dla nich zagrożeniem, np. przez odwodnienia, zanieczyszczanie światłem, złą kanalizację ruchu turystycznego lub źle zrozumiane udogodnienia społeczne – np. sztuczne oświetlenie, odbierające możliwość bezpośredniego kontaktu z dziką przyrodą. Decyduje o inwestycjach w infrastrukturę wzmacniającą funkcje społeczne nie mogą być jednocześnie zagrożeniem dla funkcji przyrodniczych. 	<p>kanałów komunikacji, do zgłaszania problemów i zapotrzebowań związanych z infrastrukturą;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uwzględniają zbierane informacje w bieżącym zarządzaniu infrastrukturą.
Narzędzia i jakość partycypacji społecznej	<p>Podsumowania procesów partycypacji społecznej, w tym informacja o wniesionych uwagach i wnioskach i sposobach ich rozpatrzenia.</p> <p>Narzędzie internetowe umożliwiające</p>	<p>Narzędzie internetowe powinno zawierać zaledwie parę zestandaryzowanych pytań. Odpowiedzi w formie zanonimizowanej powinny być ogólnodostępne. Część ilościowa odpowiedzi, w formie indeksu, powinna służyć do ogólnej oceny</p>	<p>Nadleśnictwa, RDLP, DGLP jako podmiot prowadzące partycypację społeczną: Sporządzają podsumowanie każdego procesu partycypacji społecznej i upubliczniają je na stronie internetowej. Istnieje standardowy</p>

	<p>ewaluację procesów partycypacji, w tym zgłaszanie niesatysfakcjonujących elementów partycypacji społecznej, dostępne dla wszystkich osób biorących udział w procesach partycypacyjnych.</p>	<p>przyjazności dla społeczeństwa każdego z nadleśnictw.</p>	<p>format dla takiego podsumowania.</p> <p>DGLP włącza ocenę przyjazności nadleśnictw do oceny pracy nadleśnictw i nadleśniczych.</p> <p>MKiŚ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Analizuje raporty z partycypacji społecznej; - Prowadzi coroczną analizę ocen przyjazności dla społeczeństwa i wyjaśnia niepokojące sygnały.
--	--	--	--

V. Identyfikacja ryzyk i działań minimalizujących negatywne skutki społeczno-gospodarcze oraz działania osłonowe

Identyfikacja ryzyk i działań minimalizujących negatywne skutki społeczno-gospodarcze oraz działania osłonowe stanowią istotny element zarządzania lasami o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych. Działania te powinny zostać wdrażane równolegle z podejmowanymi działaniami ochronnymi. W ramach tego procesu zidentyfikowano szereg ryzyk, które podzielono na cztery grupy: przyrodnicze, prawne i organizacyjne, społeczno-ekonomiczne oraz organizacyjne dotyczące procesu wyłączeń.

Kluczowym działaniem minimalizującym ryzyka dla branży drzewnej i sektora usług leśnych jest zapewnienie dostatecznej ilości drewna oraz rozłożenie procesu wzmocnienia ochrony lasów o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych w czasie. Proces powinien zostać poprzedzony dokładnymi analizami przyrodniczymi, skutków społeczno-gospodarczych i konsultacjami społecznymi. Takie podejście pozwala na dokładne zidentyfikowanie potencjalnych zagrożeń i opracowanie efektywnych strategii ich łagodzenia. Działania osłonowe, które są integralną częścią tego procesu, mają na celu zminimalizowanie strat gospodarczych i ograniczenie redukcji zatrudnienia w sektorze leśno-drzewnym, zabezpieczenie interesów społeczności lokalnych oraz zapewnienie zrównoważonego rozwoju gospodarczego regionów. Dzięki temu możliwe będzie osiągnięcie równowagi pomiędzy ochroną przyrody i różnymi świadczonymi usługami ekosystemowymi, w tym pozyskaniem drewna. Ministerstwo Klimatu i Środowiska powoła eksperckie grupy robocze, których zadaniem będzie bieżąca analiza ryzyk oraz wypracowanie działań minimalizujących potencjalne negatywne skutki społeczno-gospodarcze, które będą adekwatne do harmonogramu oraz skali wdrażanych ograniczeń.

A. Ryzyka przyrodnicze

1. Zagrożenie pożarowe.

Potencjalne działania minimalizujące: Monitorowanie i zarządzanie biomasą (w sposób możliwie niezubożający wartości przyrodniczych) w lasach wyłączonych, aby minimalizować ryzyko pożarów.

2. Ochrona przed „szkodnikami” i chorobami.

Potencjalne działania minimalizujące: Zapewnienie odpowiednich zabiegów ochronnych w lasach sąsiadujących z wyłączonymi obszarami, aby zapobiec defoliacji drzew i rozprzestrzenianiu się organizmów niekorzystnych dla gospodarki leśnej związanej z pozyskaniem drewna. Podejmowanie działań ochronnych w lasach wyłączonych, w tym interwencje w przypadkach zagrożeń zgodnie z zasadami ochrony eurościslej³⁶ oraz działania ochronne w sąsiednich lasach.

3. Inwazyjne gatunki obce (IGO).

Potencjalne działania minimalizujące: Monitorowanie i kontrola potencjalnych inwazji gatunków obcych na obszarach nieobjętych ochroną. Podejmowanie działań ochronnych w lasach wyłączonych, w tym interwencje w przypadkach zagrożeń zgodnie z zasadami ochrony eurościslej oraz działania ochronne w sąsiednich lasach.

4. Utrata pokrywy leśnej i zmiany klimatyczne.

Potencjalne działania minimalizujące: Analiza wpływu zmian klimatycznych na pokrywę leśną i odpowiednie dostosowanie strategii zarządzania leśnego.

B. Ryzyka prawne i organizacyjne

1. Ponoszenie odpowiedzialności przez nadleśniczych za zły stan sanitarny lasu i niebezpieczeństwo z tym związane.

Potencjalne działania minimalizujące: Klarowne określenie obowiązków i odpowiedzialności nadleśniczych za stan sanitarny lasu na obszarach wyłączonych. Zmiana obowiązującego prawa dotyczącego odpowiedzialności nadleśniczych za stan lasu oraz opracowanie precyzyjnego programu wyłączeń.

2. Niedostosowane prawo do ustaleń w ramach ONoL.

Potencjalne działania minimalizujące: Konieczność aktualizacji przepisów prawa leśnego, aby jasno określić procedury i zakres działań związanych z wyłączeniami.

³⁶ Obszary w pełni chronione prawnie, przeznaczone do zachowania lub przywrócenia integralności terenów o wysokiej różnorodności biologicznej, z ich podstawową strukturą ekologiczną i wspierając naturalne procesy. W związku z tym procesy naturalne pozostają zasadniczo niezakłócone oddziaływaniem człowieka i zagrożeniami dla ogólnej struktury ekologicznej i funkcjonowania obszaru, tak wewnętrznymi jak i zewnętrznymi.

3. Trudność w przygotowaniu podstaw legislacyjnych.

Potencjalne działania minimalizujące: Zapewnienie odpowiedniego przygotowania i konsultacji przed wprowadzeniem zmian legislacyjnych dotyczących wyłączeń lasów.

4. Niewystarczające zasoby GDOŚ i RDOŚ.

Potencjalne działania minimalizujące: Znaczne dofinansowanie RDOŚ, aby umożliwić podniesienie płac, a tym samym zwiększyć szanse zatrudnienia ekspertów w zakresie ochrony przyrody i wypełnienia wakatów, a docelowo dalsze zwiększenie zatrudnienia.

5. Możliwość fałszowania wyników konsultacji społecznych.

Łatwo dostępne narzędzia umożliwiają masowe wysyłanie maili lub zautomatyzowane generowanie sztucznych treści w ramach konsultacji. Brak narzędzi do identyfikacji i separacji zgłoszeń prawdziwych i fikcyjnych. Działanie minimalizujące: oparcie konsultacji o platformę ePUAP lub dedykowane rozwiązania, które wymagać będą utworzenia konta. Korzystanie z metod uwierzytelniania zapewniających, że każdy głos w konsultacjach został oddany przez człowieka (choć same zgłoszenia mogą pozostać anonimowe). Czytelne raportowanie rozkładu głosów merytorycznych i zautomatyzowanych / półzautomatyzowanych.

6. Duża liczba grup eksperckich.

Zagrożenie nieznaalezienia tak dużej liczby osób uznawanych za faktycznych i bezstronnych oraz doświadczonych ekspertów. Zagrożenie braku odpowiedniego ich finansowania, w tym oparcie się MKiŚ na założeniu, że cały proces można oprzeć na wolontarycznej pracy ekspertów. Brak określonych kryteriów powoływania ekspertów.

C. Ryzyka społeczno-ekonomiczne

1. Ryzyko problemów z dostępnością drewna na rynku, wzrostem cen i zmianą struktury sortymentów.

Potencjalne ryzyka związane z ewentualnym ograniczeniem podaży drewna:

- Zmniejszenie dostępności drewna na rynku, zastąpienie go materiałami obciążającymi środowisko.
- Wzrost cen drewna poprzez zmianę stosunku podaży do popytu.

- Zmiana struktury sortymentowej i gatunkowej pozyskanego drewna (brak dostępności drewna liściastego).
- Trudności w osiągnięciu celów OZE przez energetykę przy ograniczeniu podaży biomasy leśnej spełniającej definicję drewna energetycznego w wyniku ograniczenia pozyskania drewna w tym w szczególności zrębów zupełnych

Potencjalne działania minimalizujące zagrożenia w skali krajowej:

- a) Ustalenie odpowiedniego horyzontu czasowego (rozdział III) i harmonogramu przeprowadzania wyłączeń
- b) Stopniowa eliminacja dopłat do spalania biomasy drzewnej, powstałej z celowo rozdrobnionego drewna pierwotnego,
- c) Egzekwowanie zakazu spalania drewna niebędącego drewnem energetycznym w rozumieniu prawa w energetyce zawodowej,
- d) Ograniczanie wywozu drewna nieprzetworzonego poza Polskę. Sugerowane mechanizmy to dalsze zwiększenie preferencji wynikających z głębokości przerobu oraz tzw. „czynnika geograficznego” czyli preferencji w sprzedaży wynikających z przerobu w niewielkiej odległości od miejsca pozyskania drewna,
- e) Wprowadzenie prawnych regulacji normujących system recyklingu drewna użytkowego w Polsce,
- f) Ułatwienia dla przywozu drewna użytkowego do Polski, zniesienie administracyjnych barier powodujących traktowanie drewna jak odpadów niebezpiecznych,
- g) Szybsza przebudowa niektórych drzewostanów; zwiększenie pozyskania drewna poprzez selektywne obniżenie wieku rębności w monokulturowych drzewostanach zagrożonych skutkami zmian klimatycznych oraz w drzewostanach porolnych w pierwszym pokoleniu,
- h) Rozwój plantacji drzew szybko rosnących, rozwój agroleśnictwa, mobilizacja baz surowcowych przez intensyfikację produkcji drewna „poza lasem” (działanie w długiej perspektywie, wymaga odpowiednich zachęt finansowych dla zrównoważenia presji rozwoju fotowoltaiki),
- i) Analiza wpływu zmiany stosunku podaży do popytu na ceny drewna oraz przygotowanie strategii zarządzania rynkiem,
- j) Uznanie drewna za surowiec strategiczny, niezbędny dla funkcjonowania przemysłu drzewnego w Polsce.

Dodatkowe potencjalne działania, minimalizujące zagrożenia w skali lokalnej:

- a) Wprowadzenie systemu dodatkowych preferencji zakupowych dla podmiotów przerabiających drewno w tym samym (lub sąsiednim) nadleśnictwie, w którym pozyskiwane jest drewno i nastąpiły ograniczenia jego podaży,
- b) Wprowadzenie bezpośrednich niskoprocentowanych kredytów lub dopłat dla osób/przedsiębiorstw, których dotyczą skutki wyłączeń. Stworzenie funduszu „kompensacyjnego”.

2. Ryzyko negatywnych konsekwencji dla lokalnych zakładów usług leśnych i zakładów przetwarzających drewno.

Ryzyka te to m.in. utrata miejsc pracy, spadek zyskowności lub upadek firm związanych z przetwórstwem drewna (gospodarką leśną), trudność w przekwalifikowaniu wysokowyspecjalizowanych pracowników np. operatorów maszyn leśnych czy drwali i znalezieniu dla nich ofert podobnie płatnej pracy, straty spowodowane brakiem możliwości wykorzystania specjalistycznych i bardzo drogich maszyn (harwestery, forwardery, urządzenia do przerobu drewna itp.) w pracach poza lasem, skupienie kosztów ochrony lasów na lokalnych społecznościach - osobach zatrudnionych w lokalnych firmach sektora leśno-drzewnego. Ograniczenia pozyskania drewna to szczególnie wyzwanie dla małych firm oraz firm przetwarzających drewno liściaste (producenci: mebli dębowych, parkietów i podłóg, sklejek).

Potencjalne działania minimalizujące:

- a) Ustalenie odpowiedniego horyzontu czasowego (rozdział III) i harmonogramu przeprowadzania wyłączeń,
- b) Zastosowanie możliwości przesuwania pozycji cięć w ramach PUL (między latami). Przesunięcie pozycji cięć w ramach przyjętego etatu w nadleśnictwach, w których wprowadzono wyłączenia lub ograniczenia w pozyskaniu drewna oraz w nadleśnictwach ościennych,
- c) Bezpośrednie dopłaty dla osób/przedsiębiorstw, których dotyczą skutki wyłączeń, stworzenie funduszu „kompensacyjnego”,
- d) Zmiana specyfikacji przetargowych w taki sposób, żeby obejmowała większe pakiety (minimum dwa lub trzy leśnictwa) i/lub ewentualnie okres dwóch lat, umożliwiając w ten sposób elastyczne reagowanie przedsiębiorstw na ograniczenia w pozyskaniu na mniejszych obszarach,
- e) Stosowanie kryteriów pozacenowych przez LP w zakresie kontraktowania umów leśnych,

- f) Bezwzględne egzekwowanie przez nadleśnictwo w całym okresie obowiązywania umowy z zulem zapisów w zakresie m.in. zgłoszonych leganie zatrudnionych pracowników i wypełniania kryteriów pozacenowych,
- g) Podjęcie prac nad wprowadzeniem certyfikacji firm leśnych, mającej na celu promowanie dobrych praktyk w zulach,
- h) Zmiana systemu rozliczania prac leśnych, z obecnego w jednostkach naturalnych (nadleśnictwa płacą zulom np. za metr pozyskanego drewna) na rozliczanie wg katalogu pracochłonności (nadleśnictwa płacą za roboczogodziny poświęcone na wykonanie pracy). Koszty związane ze zmianą warunków pracy (np. wynikające z wprowadzenie na danym terenie ograniczeń zwiększających pracochłonność) nie będą wówczas obciążać zuli,
- i) Unikanie koncentracji w przestrzeni i w czasie dużych wyłączeń w pojedynczych nadleśnictwach, z wyjątkiem uzasadnionych przypadków przyrodniczych,
- j) Opracowanie we współpracy z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej programów przekwalifikowania dla pracowników branży leśnej i drzewnej oraz wsparcie w poszukiwaniu nowych możliwości zatrudnienia. Wsparcie dla firm z sektora leśno-drzewnego w przebranżawianiu się, obejmujące programy szkoleniowe i wsparcie finansowe,
- k) Utrzymanie odpowiednio wysokiego poziomu pozyskania w lasach mniej cennych przyrodniczo i społecznie (co złagodzi różne potencjalne negatywne skutki, np. zapewniając rynek wtórny na specjalistyczne maszyny).

3. Ryzyko negatywnego wpływu na społeczności lokalne, w tym odpływu mieszkańców.

Lasy warte ochrony (teraz i w przyszłości) nie są rozmieszczone równomiernie w skali kraju. Bardzo często są skoncentrowane w rejonach słabo rozwiniętych gospodarczo i położonych z dala od ośrodków będących centrami życia gospodarczego. W regionach tych ZUL-e i przemysł drzewny są bardzo istotnymi pracodawcami. Ryzykiem w procesie wzmocnienia funkcji przyrodniczych i społecznych lasu jest poniesienie większości skutków przez społeczności lokalne – w szczególności takie, które są mniej słyszalne (mniejsze zlecenia dla ZUL-i i firm przetwarzających drewno brak pracy, mniejsze dochody samorządów lokalnych).

Na skutek braku pracy może nastąpić istotny odpływ mieszkańców wsi do większych miast co spowoduje dalsze ubożenie regionów z wyłączeniami.

Gminy z dużym udziałem form ochrony przyrody powinny liczyć się z wycofywaniem się inwestorów lub ograniczeniami inwestycji.

Spółeczności zamieszkujące te obszary borykają się z całym szeregiem problemów, które mogą, ale wcale nie muszą wynikać z faktu mniejszego lub większego reżimu ochrony przyrody. Nie należy w tym kontekście mylić sytuacji w odległych regionach wiejskich, gdzie liczba ludności spada, z sytuacją w dobrze skomunikowanych wiejskich regionach pod miastami, w których przybywa ludności. Dlatego skutki wyłączeń z gospodarki leśnej mogą być zupełnie różne dla terenów położonych w centrum kraju, zwłaszcza przy większych miastach i dla obszarów peryferyjnych.

Spadek atrakcyjności zamieszkiwania w odległych terenach i odpływ ludności do większych ośrodków jest problemem ogólnopolskim, wręcz ogólnoeuropejskim a jego przyczyny są skomplikowane³⁷. W obu modelach rozwoju „przemieszczanie się kapitałów oraz wiedzy z rejonów metropolii do peryferii w praktyce może napotykać liczne ograniczenia wyznaczające tempo procesów wyrównywania się dochodów. (...) Przyczyn regionalnego zróżnicowania rozwoju badacze próbują doszukiwać się w szeroko rozumianej infrastrukturze czy niewystarczających zasobach kapitału ludzkiego, które ograniczają procesy przepływu kapitałów i technologii do regionów uboższych. Współczesne teorie rozwoju coraz większe znaczenie przypisują wysoko wykwalifikowanej kadrze specjalistów oraz środowisku sprzyjającemu innowacyjnej działalności, ograniczając przy tym znaczenie czynników tylko kosztowych. Odpowiednie warunki sprzyjają lokowaniu inwestycji na obszarach zurbanizowanych, co daje szansę na korzystanie z sąsiedztwa innych inwestycji oraz ze zgromadzonego w regionie kapitału wiedzy, a to zwykle gwarantuje wyższą efektywność realizowanych przedsięwzięć”³⁸.

Potencjalne działania minimalizujące:

- a) Uruchomienie programu subwencji ekologicznych dla gmin (już częściowo skonsumowane w wyniku wprowadzenia ustawy nowych zasad finansowania JST od 2025 roku). Niezbędne jest jednak doskonalenie tego mechanizmu tak, aby miał on charakter motywacyjny dla gmin, na terenie których zwiększy się obszar chronionych lasów.
- a) Zmiana stawek podatku leśnego od terenów chronionych (parki narodowe i rezerwy) w taki sposób, aby były co najmniej takiej samej wysokości jak od lasów gospodarczych.
- b) Przeznaczenie osobnej puli w ramach finansowania gmin z obszarami chronionymi na dotacje, czyli wsparcie finansowe nakierowane na konkretne działania prorozwojowe, takie jak:
 - budowanie strategii rozwoju gmin z pomocą profesjonalnych doradców,
 - dofinansowanie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,

³⁷ <https://www.kartografia-ekstremalna.pl/p/tryumf-modelu-polaryzacyjno-dyfuzyjnego> (dostęp 2024.11.12)

³⁸ <https://gnpje.sgh.waw.pl/pdf-174278-98338?filename=Rownosc%20czy%20efektywnosc..pdf> (dostęp 2024.11.12)

- promowanie walorów turystycznych, budowanie marki, w szczególności wspólnie przez kilka gmin.
- c) Pomoc gminom z terenami chronionymi w zdobyciu finansowania z programów unijnych.
- d) Zagospodarowanie części z przyszłych wpływów z tytułu handlu certyfikatami z tytułu dodatkowego pochłaniania CO₂, przyznawanych administratorom lasów w wyniku zaniechania gospodarki leśnej na niektórych obszarach. Te możliwości wynikają z rozporządzenia PE i RE w sprawie ustanowienia unijnych ram certyfikacji trwałego pochłaniania dwutlenku węgla, technik węglochłonnych oraz składowania dwutlenku węgla w produktach. Rozporządzenie to wprowadza zasady na jakich będzie możliwe wytwarzanie, certyfikowanie i wprowadzanie do obrotu dobrowolnych jednostek pochłaniania (także unikania emisji) CO₂. Te regulacje będą dawać możliwość zakwalifikowania jako działania dodatkowe (powodujące redukcję emisji, zwiększone magazynowanie i większe pochłanianie) efektów wynikających z procesu ONoL. Wymaga to jednak wprowadzenia w regulacje sankcjonujące ONoL takich zapisów które będą jednoznacznie wskazywały, że jest to działanie inne niż standardowe czyli zapisane wprost w np. PUL. W ten sposób zostanie spełniony podstawowy warunek tzw. „dodatowości skutków działania”³⁹.
- e) Zwiększenie finansowania parków narodowych, restrukturyzacja kosztów parków, a w wyniku zwiększenie zarobków podniesienie prestiżu pracowników parków narodowych tak, aby stały się porównywalnie atrakcyjne w stosunku do Lasów Państwowych.
- f) Konsultacje społeczne i edukacja dotycząca specyfiki przemysłu drzewnego oraz przejrzyste kryteria wyłączenia lasów.
- g) Utworzenie sieci ambasadorów do informowania lokalnych społeczności o planowanych zmianach.
- h) Uwaga: wydaje się, że oprócz działań zainicjowanych i prowadzonych centralnie należy położyć nacisk na tworzenia przez gminy lub porozumienia gmin własnych, lokalnych programów dostosowania do zmian wynikających z wyłączeń i ograniczeń gospodarki leśnej. Finansowanie takich programów może się odbywać ze środków otrzymywanych z subwencji ekologicznej. Zadaniem Ministerstwa Klimatu i Środowiska oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej może być pomoc merytoryczna i usługi konsultacyjnych.

³⁹ <https://maruszkin.pl/przelom-w-walce-ze-zmianami-klimatycznymi-unijny-system-certyfikacji-pochlania-dwutlenku-wegla/> (dostęp 2024.11.12)

- i) Korzystanie z doświadczeń gmin, w których nastąpiły zjawiska odwrotne - napływ ludności miejskiej na tereny wiejskie, w szczególności tereny bogate przyrodniczo, przyczyniając się do gospodarczego ożywienia tych terenów⁴⁰.

4. Ryzyko braku akceptacji społecznej dla działań związanych z wyłączeniami i ograniczeniami gospodarki leśnej.

Należy wziąć pod uwagę dwa rodzaje zagrożeń, wynikających z podjęcia (lub niepodjęcia) działań powodujących ograniczenia w pozyskaniu drewna. Z jednej strony mamy do czynienia z brakiem akceptacji dla zmian, wynikającym z obaw przed szeroko rozumianymi ograniczeniami w rozwoju gospodarczym, wyrażane najczęściej jako obawy przed utratą miejsc pracy. Ten brak akceptacji pojawia się najczęściej wśród społeczności lokalnych. Z drugiej strony istnieje ryzyko braku akceptacji dla zatrzymania lub spowolnienia procesu powiększania obszarów chronionych, wyrażane najczęściej przez ludzi korzystających z usług ekosystemowych innych, niż te związane z pozyskaniem drewna. Te drugie obawy są wyrażane najczęściej (choć nie tylko) przez ludzi nie związanych z pracą w lesie, przemyśle drzewnym lub usługach z nimi związanych.

Ryzykiem może być brak akceptacji lokalnych społeczności dla zwiększenia intensywności pozyskania drewna w lasach mniej cennych przyrodniczo lub społecznie,

Łączne koszty ekonomiczne i społeczne powinny zostać możliwie precyzyjnie określone. Istnieje ryzyko, że po zapoznaniu się z wysokością tych kosztów, działania mające na celu wyłączenie z użytkowania dużych obszarów leśnych utracą część poparcia społecznego i politycznego.

Potencjalne działania minimalizujące:

- a) Ministerstwo Klimatu i Środowiska powinno przeprowadzić przygotowaną profesjonalnie kampanię informacyjną wyjaśniającą cele związane ze zmianami w prowadzeniu gospodarki leśnej, w tym z postulowanymi wyłączeniami niektórych obszarów z pozyskania drewna oraz ograniczeniami w innych. Kampania powinna również zawierać ważne informacje, jakich ograniczeń nie będzie w lasach o wzmocnionych funkcjach społeczno-przyrodniczych, np. brak ograniczeń dla przemieszczania się i zbioru płodów runa leśnego. Warto zauważyć, że tylko wtedy można oczekiwać z jednej strony akceptacji dla zatrzymania pozyskania

⁴⁰ <https://scholar.com.pl/pl/głowna/8715-islandory-i-nowowiejscy-brmigracje-wiejskie-na-przykladzie-mazurskiej-gminy-stare-juchy.html> (dostęp 2024.11.12)

w obszarach chronionych ale z drugiej, dla innych działań Lasów Państwowych, które mogą zaowocować na niektórych obszarach zwiększeniem intensywności pozyskania drewna lub zakładaniem plantacji drzew *sensu stricte*.

- b) Konsultacje i komunikacja z lokalnymi społecznościami w celu zapewnienia akceptacji dla działań minimalizujących ryzyka. Konsultacje powinny być profesjonalnie przygotowane, prowadzone przez moderatorów i nie przybierać formy „plebiscytów”.
- c) Promowanie drewna jako materiału odnawialnego i niskoemisyjnego oraz zrównoważonej gospodarki leśnej jako sposobu jego wytwarzania⁴¹.

5. Ryzyko protestów społecznych oraz samorządowych, jak również zmniejszenie przychodów i ograniczenie rozwoju wobec braku wyłączeń lasów cennych turystycznie, rekreacyjnie lub kulturowo.

Oczekiwania społeczne są wysokie, części z nich może nie uda się wyjść naprzeciw. Szansą na napięcia spowodowane ze zbyt wolnym (według tej grupy) wprowadzaniem wyłączeń i ograniczeń jest rzetelna kampania edukacyjna pokazująca wieloaspektowość usług systemowych lasów oraz program konsultacyjno-informacyjny, opisany w punkcie 5.

D. Ryzyka dotyczące procesu wyłączeń.

1. Ryzyko braku jasno sformułowanego celu wyłączenia.

Potencjalne działania minimalizujące: Konieczność sprecyzowania celów wyłączenia lasów z użytkowania, aby uniknąć rozmycia i zapewnić spójność działań.

2. Ryzyko niewystarczających analiz i bilansów przed planowaniem wyłączeń.

Potencjalne działania minimalizujące: Przeprowadzenie kompleksowych analiz gospodarczo-społecznych oraz bilansów społecznych, ekonomicznych i przyrodniczych przed podejmowaniem decyzji o wyłączeniach. Dokładne analizy przyrodnicze przed wyłączeniem lasów, aby ocenić ich stan i potrzebę ochrony.

3. Ryzyko słabej komunikacji i braku otwartości na zmiany.

⁴¹ Od 2030 r. wszystkie nowe budynki będą musiały być neutralne dla klimatu, przy czym nowe budynki będące własnością organów publicznych powinny osiągnąć ten cel do 2028 r. Takie wymogi spełnia obecnie jedynie e budownictwo drewniane.

Potencjalne działania minimalizujące: Poprawa komunikacji między interesariuszami i otwarcie na różnorodne podejścia do zarządzania lasem, zamiast pozostawiania w jednostronnej koncepcji "drzewostanowej". Zapewnienie łatwego dostępu do wszystkich niezbędnych dokumentów, na podstawie których interesariusze będą mogli przeprowadzać własne analizy i wyśtosowywać opinie.

4. Ryzyko nieadekwatności aktualnych ram prawnych.

Potencjalne działania minimalizujące: Monitorowanie i aktualizacja ram prawnych związanych z wyłączeniem lasów, aby zapewnić adekwatność do zmieniających się warunków i potrzeb.

5. Ryzyko gwałtownych zmian wprowadzanych bez stopniowego podejścia.

Potencjalne działania minimalizujące: Unikanie gwałtownych zmian i zapewnienie stopniowego wprowadzania decyzji dotyczących wyłączeń lasów z użytkowania.

6. Ryzyko niewystarczającego rozważenia alternatywnych rozwiązań.

Potencjalne działania minimalizujące: Dyskusja na temat możliwości zmian zasad użytkowania na pozostałych obszarach leśnych oraz dostosowanie się do aktualnej sytuacji klimatycznej, np. poprzez zmniejszenie wieku rębności.

7. Ryzyko wadliwych lub niepełnych danych o zasobach przyrodniczych.

Potencjalne działania minimalizujące: wprowadzenie mechanizmów testowania, weryfikacji i korekty danych. Pilne opracowanie strategii uzupełnienia i aktualizacji danych, szczególnie siedlisk przyrodniczych.

VI. Niezbędne działania gwarantujące trwałość rozwiązań dotyczących wzmocnienia ochrony obszarów leśnych o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych.

Niezbędne działania gwarantujące trwałość rozwiązań dotyczących wzmocnienia ochrony obszarów leśnych o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych są kluczowe dla zapewnienia stabilnej długoterminowej zrównoważonej gospodarki leśnej, uwzględniającej pozaprodukcyjne usługi ekosystemowe, w tym płynące z nich korzyści finansowe i społeczne dla gospodarki lokalnej, regionalnej i krajowej. Skuteczne zarządzanie tymi obszarami wymaga nie tylko identyfikacji odpowiednich środków ochronnych, ale także określenia ram prawnych, ram finansowania, systemu monitorowania i oceny skuteczności działań. Ochrona tych terenów powinna być oparta na zintegrowanym podejściu, uwzględniającym zarówno potrzeby przyrody, gospodarki jak i społeczności lokalnych.

1. Trwałość rozwiązań prawnych.

Nowe inicjatywy na rzecz wzmocnienia ochrony lasów o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych powinny być jak najbardziej zgodne z istniejącymi ramami prawno-administracyjnymi. W pracach legislacyjnych należy uwzględnić nowe uwarunkowania wynikające z przyjęcia Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych. Ministerstwo Klimatu i Środowiska powoła ekspercką grupę roboczą mającą na celu wypracowanie trwałych rozwiązań legislacyjnych.

2. Ochrona cennych obszarów przyrodniczych.

Najcenniejsze przyrodniczo obszary powinny zostać objęte ochroną w formie rezerwatów lub parków narodowych.

3. Wzmocnienie ochrony lasów.

Proponuje się wprowadzenie nowych kategorii "lasów ochronnych" na bazie istniejących regulacji, oddzielnie dla lasów o wysokiej wartości społecznej i przyrodniczej.

4. Procedury ustanawiania lasów ochronnych.

Konieczne są zmiany w prawie, aby umożliwić ustanawianie lasów ochronnych zarówno poprzez decyzję, jak i rozporządzenie ministerialne.

5. Zarządzanie lasami ochronnymi.

Konieczne jest wprowadzenie zmian w ustawie o lasach oraz rozporządzeniach, aby precyzyjniej określić zadania i zasady gospodarki leśnej na obszarach objętych ochroną.

6. Proces ustanawiania lasów ochronnych.

Wydanie decyzji lub rozporządzenia w sprawie ustanowienia lasów ochronnych musi być poprzedzone analizą przyrodniczą i ekonomiczno-gospodarczą oraz konsultacjami z lokalną społecznością.

7. Monitoring i ocena efektywności.

Zaleca się cykliczny monitoring (rozdział IV.6) obszarów pod kątem utrzymania ich wartości przyrodniczych oraz społecznych, z możliwością przekształcenia lub zniesienia statusu ochronnego. Pozbawienie charakteru ochronnego powinno być możliwe wyłącznie, jeżeli lasy trwale utraciły przesłanki, zgodnie z którymi zostały uznane za lasy o szczególnych walorach przyrodniczych lub społecznych.

8. Finansowanie i wsparcie.

Konieczne jest uwzględnienie odpowiednich środków finansowych oraz wsparcia dla właściwych służb i instytucji ochrony przyrody w realizacji celów ochronnych. Ministerstwo Klimatu i Środowiska powoła grupę roboczą, której zadaniem będzie wypracowanie, na podstawie powyższych wytycznych, propozycji zmian legislacyjnych, gwarantujących trwałość rozwiązań dotyczących wzmocnienia ochrony obszarów leśnych o szczególnych walorach przyrodniczych i społecznych.

VII. Standardy partycypacji społecznych

1. Siedem zasad konsultacji społecznych

Ten dokument uściśla klasyczne 7 zasad konsultacji społecznych⁴² w celu poprawy jakości konsultacji społecznych prowadzonych przez Lasy Państwowe. Proponowane dla Lasów Państwowych praktyki bazują na dobrych praktykach ugruntowanych w administracji (a szczególnie w planowaniu przestrzennym) oraz na dobrych praktykach implementacji Konwencji z Aarhus⁴³ przedstawionych m.in w tym dokumencie.

Przedstawione poniżej zasady opracowano z założeniem, że będą stosowane we wszystkich konsultacjach i innych procesach partycypacyjnych związanych z gospodarką leśną prowadzonych przez Lasy Państwowe, w szczególności w konsultacjach społecznych dotyczących projektów PULi, czy konsultacjach dotyczących lasów cennych przyrodniczo i społecznie wyłączonych z gospodarczego użytkowania, bądź z nałożonymi ograniczeniami/modyfikacjami w gospodarczym pozyskaniu drewna.

Te zasady proponowane są jako standard minimalny, który może być uzupełniany o bardziej szczegółowe rozwiązania pozwalające na pogłębioną partycypację społeczną w decyzjach o lasach. W założeniu Lasy Państwowe powinny w swoich praktykach realizować zarówno wskazania ogólne z pierwszej kolumny (skopiowane bezpośrednio z dokumentu z 2011 roku), jak i uszczegółowione wskazania dla Lasów Państwowych z kolumny drugiej).

⁴² Dokument przyjęty w 2011 przez Ministerstwo Administracji, podobne dokumenty funkcjonują w wielu państwach europejskich.

⁴³ Maastricht Recommendations on Promoting Effective Public Participation in Decision-making in Environmental Matters prepared under the Aarhus Convention.

7 Zasad Konsultacji	Uściślenie zasad zapewniające ich przestrzeganie w konsultacjach związanych z gospodarką leśną
Dobra wiara	
<p>Organizator konsultacji jest gotowy na opinie krytyczne oraz na wprowadzenie zmian w swojej propozycji, a uczestnicy procesu – na to, by zmienić zdanie, o ile padną przekonujące argumenty.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • LP (i ich jednostki organizacyjne) lub inna instytucja odpowiedzialna za organizowanie konsultacji w sprawach gospodarki leśnej prowadzi zestawienie zgłaszanych podczas konsultacji wniosków dotyczących gospodarki oraz sposób ich rozpatrzenia (przyjęte, przyjęte częściowo, odrzucone) wraz z uzasadnieniem. Zestawienie jest prowadzone i udostępniane online dla każdego nadleśnictwa i w skali kraju (dla konsultacji PUL), jak i wszelkich innych konsultacji społecznych dotyczących lasów i polityki leśnej). • W kwestiach spornych, zidentyfikowanych w wyniku wnoszenia i rozpatrzenia uwag, instytucja odpowiedzialna za konsultacje podejmuje dialog. W jego ramach, uczestnicy konsultacji mogą w szczególności wnioskować o wyjaśnienie lub uzupełnienie uzasadnienia w/s nieuwzględnienia uwag lub prosić o rozważenie dodatkowych aspektów zagadnienia. W wyniku takiego dialogu, organizator konsultacji może zmienić swoje pierwotne decyzje o odrzuceniu lub częściowy uwzględnieniu uwag. • Jeżeli dialog nie doprowadzi do rozwiązania, osobom uczestniczącym w konsultacjach przysługuje odwołanie w wypadku nieuwzględnienia uwag do ministerstwa odpowiedzialnego za środowisko/leśnictwo (dalej

	<p>ministerstwa) bądź zespołu przy ministerstwie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • W przypadku spraw spornych, w tym będących przedmiotem dialogu lub procedury odwoławczej, nie podejmuje się działań które wywarłyby trudne do odwrócenia skutki dla przedmiotu sporu. • LP regularnie prowadzi monitoring jakości partycypacji społecznej. Każda osoba która wzięła udział w konsultacjach społecznych dotyczących gospodarki leśnej ma możliwość oceny jakości tego procesu przy użyciu standardowej ankiety. Zbiorcze oceny na podstawie ankiet są podawane do ogólnej wiadomości. • Proponuje się, by jakość zapewnionego udziału społecznego w decyzjach była jednym ze wskaźników wpływających na ocenę pracy nadleśniczego/ej oraz dyrektora/rki regionalnej dyrekcji • Ministerstwo przygotowuje narzędzia oceny jakości partycypacji społecznej.
<p>Organizator konsultacji powinien w jasny i przystępny sposób przedstawić przedmiot konsultacji, a także poinformować jak długo mają trwać i kiedy planuje przedstawienie odpowiedzi i podsumowania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dostępne są pełne informacje o procesie konsultacji, w tym harmonogram. • Dokumenty poddane konsultacjom są kompletne, napisane przystępnym językiem i zawierają streszczenia dla niespecjalistów. • W szczególności, przedstawiany do konsultacji materiał unika przypadków użycia słów w znaczeniu odmiennym od znaczenia powszechnego (np. <i>las</i>, <i>zrąb</i>), a jeśli nie jest to możliwe - wyraźnie opisuje takie przypadki. Przedstawiany do konsultacji materiał unika

	<p>użycia terminów, które mogą być niezrozumiane, a jeśli nie jest to możliwe - objaśnia je (<i>np. zgodność drzewostanu z siedliskiem, faza rozwojowa drzewostanu, stabilność drzewostanu</i>).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizator konsultacji dokłada starań, by zrozumieć wnoszone uwagi, także jeśli są one sformułowane w języku powszechnym (tzw. prostym języku), a nie w żargonie fachowym. • Organizator konsultacji informuje z góry kiedy i jak przedstawi odpowiedzi na wnioski konsultacyjne oraz wyczerpujące podsumowanie procesu konsultacji społecznych. Istnieje wzorzec takiego podsumowania na którym mogą wzorować się biura RDLP i nadleśnictwa przygotowujące ten dokument. • Język specjalistyczny nie powinien być nadużywany tam, gdzie procesy i zadania można opisać w prostszy sposób. • Uczestnicy konsultacji mają prawo formułować swoje uwagi w języku niespecjalistycznym, potocznym.
<p>Organizator musi dać odpowiedni czas na zebranie argumentów i przedstawienie odpowiedzi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Informacje o zbliżających konsultacjach związanych z gospodarką leśną są dostępne z wyprzedzeniem minimum 14 dni, konsultacje trwają co najmniej 30 dni, a ich rezultat jest ogłaszany w przeciągu maksymalnie 30 dni od zakończenia konsultacji. • Dobrą praktyką jest nie organizowanie konsultacji podczas wakacji i okresów świątecznych. Jeżeli organizator decyduje się na przeprowadzenie konsultacji w tych okresach podaje do wiadomości

	<p>publicznej ważny powód dla którego konsultacje nie mogą odbyć się w bardziej dogodnym terminie.</p>
<p>Materiały do konsultacji muszą być przygotowane rzetelnie – powinny być jasne, zrozumiałe i możliwie zwięzłe (albo mieć zwięzłe i zrozumiałe streszczenie).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Każdy projekt poddawany konsultacjom zawiera streszczenie najważniejszych treści pisane językiem niespecjalistycznym zrozumiałym dla przeciętnego obywatela/lki. Streszczenia niespecjalistyczne są sformułowane w sposób uczciwy, tj. niepomijający i nieukrywający ważnych aspektów sprawy, ani nie sugerujący oceny zagadnienia. • W każdych konsultacjach ich uczestnicy/czki mają także dostęp do pełnego, oryginalnego dokumentu będącego przedmiotem konsultacji, wraz z wszystkimi załącznikami. • Uczestnicy/czki konsultacji mogą zadawać pytania lub prosić o wyjaśnienia odnoszące się do przedmiotu konsultacji. Organizator konsultacji odpowiada publicznie (na stronie internetowej konsultacji) na pytania i udziela wyjaśnień niezwłocznie, nie później niż na 4 dni przed terminem składania uwagi, o ile otrzymał pytanie nie później niż na tydzień przed tym terminem. Nie ma obowiązku, ale powinien, odpowiedzieć na pytania otrzymane w ostatnim tygodniu konsultacji. W razie potrzeby może przedłużyć termin konsultacji, by zapewnić możliwość zapoznania się z pytaniami, odpowiedziami i wyjaśnieniami. • W przypadku gdy uczestnik konsultacji wnioskuje, w związku

	<p>z konsultacjami, powołując się na zamiar przeprowadzenia analiz, o udostępnienie informacji lub danych udostępnianych na wniosek, wniosek taki załatwia się niezwłocznie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • W przypadku konsultacji projektu PUL należy rozważyć wprowadzenie nowej struktury PUL tak by była ona czytelna i zrozumiała dla osób niebędących leśnikami oraz zawierała wyodrębnione sekcje związane z tematyką będącą w centrum zainteresowań lokalnych społeczności np. wpływem gospodarki leśnej na regulacyjne usługi ekosystemowe świadczone przez las (mitygacja skutków zmian klimatu oraz ochrona zasobów wodnych) (do ustalenia czy wymaga zmian w prawie).
<p>Dobłą praktyką jest zaopatrzenie materiałów w jasne pytania, by każdy mógł zrozumieć, przed jakim wyborem stoimy w danej sprawie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pytania opisują główne dylematy, przed którymi stanęli projektanci konsultowanego dokumentu i opisują skutki proponowanych rozwiązań i ich alternatyw dla lasu jak, produkcyjnych i pozaprodukcyjnych usług ekosystemowych lasu oraz ich trwałości. • Pytania są sformułowane w uczciwy i neutralny sposób; nie sugerują odpowiedzi ani nie sugerują wartościowania możliwych odpowiedzi. • Istnieje słownik powszechnie używanych w konsultowanych dokumentach terminów, który przekłada je z leśniczego żargonu na język powszechny (tzw. prosty język). Słownik powstaje w ramach współpracy LP i strony społecznej. Zawiera on terminy takie jak np. las, lasy cenne społecznie, lasy cenne przyrodniczo, trwałość lasu, usługi ekosystemowe,

	<p>las ochronny, etc.</p> <ul style="list-style-type: none"> Istnieją ogólnodostępne wytyczne prowadzenia konsultacji społecznych przez LP dostępne na platformie konsultacji leśnych (a linki do nich znajdują się na stronach www RDLP i nadleśnictw oraz na BiP RDLP i nadleśnictw).
Powszechność	
<p>Organizator umieszcza swoją propozycję na publicznie dostępnej platformie internetowej służącej konsultacjom społecznym.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Istnieje platforma konsultacji leśnych dla całego kraju z kalendarzem konsultacji, terminami konsultacji, słownikiem konsultacji leśnych, materiałami instruktażowymi jak brać udział w konsultacjach (na tej platformie znaleźć też można historyczne wnioski składane do nadleśnictwa, wskaźniki jakości partycypacji dla nadleśnictw i inne związane informacje).
<p>Organizator konsultacji powinien równocześnie poinformować o ich rozpoczęciu w miejscu ogólnodostępnym (BiP lub strona internetowa Ministerstwa).</p>	<ul style="list-style-type: none"> Informacje o zbliżających konsultacjach są dostępne na platformie konsultacji leśnych, BiP nadleśnictw i RDLP, stronie internetowej nadleśnictwa, stronach internetowych powiatu, gminy, czy sołectwa, profilach społecznościowych wymienionych wyżej instytucji, a także na tradycyjnych nośnikach informacji. Nadleśnictwa i RDLP udostępniają materiały najszerszej jak możliwe i w miarę możliwości wspomagają uczestnictwo grup, które mogą mieć problem z uczestnictwem w konsultacjach. Spotkania konsultacyjne są organizowane w czasie który umożliwia powszechne uczestnictwo (według lokalnych potrzeb, ale zasadniczo

	<p>spotkania konsultacyjne należy organizować poza godzinami pracy i poza okresem świątecznym).</p> <ul style="list-style-type: none"> Istnieje mechanizm zgłaszania się do uczestnictwa w konsultacjach związanych z danym nadleśnictwem bądź RDLP (np. poprzez stronę BiP bądź ogólnopolską platformę konsultacji leśnych). RDLP utrzymuje listę takich osób i są one informowane o zbliżających się konsultacjach.
Przejrzystość	
<p>Organizator konsultacji dokumentuje poszczególne etapy konsultacji i upublicznia je bez zbędnej zwłoki tak, by zainteresowani mogli wnioskować o ich ewentualną korektę.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Z każdego spotkania konsultacyjnego tworzony jest protokół, do którego uczestniczki/cy mają możliwość zgłoszenia uwag przed jego ostatecznym zatwierdzeniem. Nagrywanie przebiegu spotkań konsultacyjnych i robienie z nich transkryptu.
<p>Jawne są nie tylko wszystkie etapy konsultacji, ale i wszystkie zgłoszone uwagi (i to, kto je zgłasza), a także odpowiedzi organizatora.</p>	
<p>Dopuszczalne jest zbieranie opinii anonimowych.</p>	
<p>Nie nazywamy konsultacjami społecznymi zamkniętych spotkań eksperckich. One też są potrzebne, ale mają inną funkcję i nie zastępują konsultacji.</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> Uczestnicy/czki konsultacji mają zapewniony pełen dostęp do

	<p>istniejących danych i map (szczegóły w tabeli poniżej).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Istnieje i obowiązuje lista udostępnianych proaktywnie (a nie na wniosek) przez Lasy Państwowe dokumentów oraz typów danych wraz z informacją gdzie są udostępniane (szczegóły w tabeli poniżej) • Przy konsultacjach tworzone są, udostępniane i używane cyfrowe (i w miarę możliwości interaktywne) mapy ilustrujące planowane działania w przestrzeni. • Na wniosek zainteresowanych osób umożliwia się udział online w spotkaniach konsultacyjnych. • Istnieje ogólnodostępny dokument stanowiący wiążące dla pracowników Lasów Państwowych wytyczne z zakresu partycypacji społecznej • Obowiązuje taka sama, przejrzysta, intuicyjna, przyjazna użytkownikowi struktura BiP dla wszystkich RDLP i nadleśnictw i katalog informacji, które są obowiązkowo na tej stronie umieszczane.
Responsywność	
<p>Podsumowanie konsultacji powinno nastąpić w terminie podanym na początku konsultacji.</p>	
<p>Podsumowanie konsultacji powinno mieć formę publicznie dostępnego dokumentu z zestawieniem zgłoszonych opinii i merytorycznym odniesieniem się do nich. Konieczny jest załącznik ze zmienionym w wyniku konsultacji dokumentem</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podsumowanie konsultacji zawiera informacje o: <ul style="list-style-type: none"> ○ przedmiocie konsultacji i pytaniach stawianych osobom uczestniczącym ○ przebiegu konsultacji,

<p>i omówienie następnych kroków.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ osobach uczestniczących w konsultacji i zgłaszanych przez nich opiniach, potrzebach i pomysłach ○ wnioskach i rekomendacjach płynących z zebranych opinii, potrzeb i pomysłów, ○ ustosunkowaniu się do wniosków i rekomendacji przez organizatora konsultacji - czy zostały przyjęte w całości, częściowo czy też odrzucone oraz wyjaśnieniu powodów takiej decyzji. Wyjaśnienie powinno zostać sformułowane prostym, nie specjalistycznym językiem z jasno określonym zamiarem gospodarczym i jasno określonym skutkiem zarówno dla kondycji zdrowotnej lasu jak i trwałości pozaprodukcyjnych usług ekosystemowych lasu. ○ załącznik ze zmienionym w wyniku konsultacji dokumentem i omówienie następnych kroków <ul style="list-style-type: none"> • Istnieje instrukcja wraz z przykładem jak jasno i wyczerpująco stworzyć podsumowanie dla konsultacji dotyczących gospodarki leśnej.
<p>Odpowiedzi muszą uzasadniać podjęte decyzje i być przygotowane w języku zrozumiałym dla pytających – czasem lepiej przygotować odpowiedzi zbiorcze, by umożliwić całościowy ogląd tematu. Jeśli w toku konsultacji organizator otrzymał bardzo dużą liczbę opinii i uwag, może zbiorcze, jasne odpowiedzi opublikować w jednym miejscu, do którego zabierający głos obywatele/lki mają dostęp.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W uzasadnionych przypadkach (gdy wniosków było wiele, gdy toczą się spory wokół lasów etc.) zaleca się zorganizowanie spotkania na którym przedstawiciele gospodarzy procesu przedstawiają treść podsumowania i odpowiadają na pytania.

<p>Publikując wyniki konsultacji organizator konsultacji musi zadbać, by dowiedziały się o tym osoby, które zgłosiły opinie, poprzez publikowanie odpowiedzi na ogólnodostępnym portalu, na którym prowadzone były konsultacje.</p>	
<p>Dobrze przygotowane odpowiedzi stają się wkładem w debatę publiczną – można się do nich odwoływać w dalszych dyskusjach.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podsumowanie konsultacji udostępniane jest na platformie konsultacji leśnych, do jego zawartości można się odwołać podczas późniejszych konsultacji dotyczących podobnej tematyki bądź tego samego terenu.
<p>Uzasadnienie odpowiedzi powinno być zindywidualizowane, odnosić się do lokalnych okoliczności, uwarunkowań i potrzeb.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Niedopuszczalne są jednozdaniowe, ogólnikowe uzasadnienia odwołujące się generalnie do zasad trwale zrównoważonej wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, np.: <i>uwaga odrzucona jako niezgodna z zasadami trwale zrównoważonej wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.</i> • Wszyscy uczestnicy/czki konsultacji traktowani są z szacunkiem, w szczególności szanowane są unikalne perspektywy lokalnych społeczności, które są ekspertami w zakresie tego jakie funkcje spełnia ich las.
<p>Uzasadnienie odpowiedzi powinno być merytoryczne. Nie może być oparte na nieznajdujących naukowych podstaw pozornych analogiach, argumentach anegdotycznych, odwoływaniu się do tradycji lub okoliczności niezwiązanych z poruszaną kwestią.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Konsultacje wspierają dialog, wzajemne zrozumienie oraz wypracowanie rozwiązań jak najpełniej realizujących dobro wspólne, nie służą zaś do edukowania interesariuszy przez organizatora

Koordinacja	
<p>Zaczynając konsultacje trzeba więc wskazać ich gospodarza (osobę zapraszającą do konsultacji). Powinien to być ktoś, kto pełni istotne funkcje decyzyjne (nadleśniczy, dyrektor RDLP bądź dyrektor DGLP), w zależności od zasięgu i przedmiotu konsultacji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gospodarzem konsultacji są Lasy Państwowe (nadleśniczy, dyrektor RDLP bądź dyrektor DGLP), a nadzór nad ich jakością sprawuje ministerstwo (sposób i podstawa nadzoru do skonsultowania z prawnikami, po czym dołączony zostanie załącznik ze schematem obiegu i uprawnieniami) • Spotkania konsultacje, w miarę potrzeb organizacyjnych, prowadzi niezależny moderator, mający doświadczenie i przygotowanie do koordynacji konsultacji w sprawie gospodarki leśnej, angażowania wszystkich zainteresowanych stron oraz opieki nad procesem. • Moderatorem opłaca jednostka organizacyjna LP odpowiedzialna za prowadzenie konsultacji spośród moderatorów akredytowanych przy ministerstwie. • W konsultacjach jako uczestniczki/cy mogą brać udział rzecznik/czka przyrody i rzeczniczka/k klimatu oddelegowani przez ministerstwo (proponujemy powołanie takich instytucji). Ich rolą jest ochrona interesu przyrody i klimatu oraz przedstawienie uczestnikom/czkom konsultacji wiedzy naukowej (do czasu powołania takich instytucji taką rolę mogą przyjąć eksperci/teki oddelegowani i zatrudnieni przez ministerstwo).
<p>Gospodarz może wyznaczyć koordynatora procesu</p>	

konsultacji. Należy o tym poinformować uczestników/czki konsultacji.	
Przewidywalność	
Nie można nazywać konsultacjami procesu akceptowania podjętych już decyzji.	
Konsultacji nie rozpoczyna się dopiero w momencie konfliktu. Dobrze przeprowadzone konsultacje mogą potencjalnemu konfliktowi zapobiec.	
<p>Co do zasady proces konsultacji jest poprawny, jeśli:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zostaje uruchomiony na możliwie wstępnym etapie tworzenia polityk publicznych i ich założeń. • im wcześniej konsultacje się zaczynają, tym większy przynoszą pożytek. • w harmonogramie konsultacji przewidziany jest czas na analizę opinii i przygotowanie odpowiedzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • W przypadku procesu tworzenia PUL uwagi są zbierane podczas całego okresu planowania (około 2 lata) a rozpatrywane są podczas wyznaczonych spotkań konsultacyjnych (określonych w Instrukcji Urządzenia Lasu). • Uwagi i wnioski dotyczące bieżącej gospodarki leśnej mogą być wnoszone w każdym czasie i są rozpatrywane bez zbędnej zwłoki.
Poszanowanie dobra ogólnego i interesu publicznego	

<p>Biorąc udział w konsultacjach wiemy, że inni mogą mieć inny pogląd co do przedmiotu konsultacji. Celem konsultacji jest wzajemne wysłuchanie racji.</p>	
<p>Ktoś, kto zgłosił pogląd nieuwzględniony w ostatecznym stanowisku organizatora konsultacji, ma prawo dowiedzieć się, jakie stały za tym przesłanki.</p>	
<p>Podejmując decyzję organizator konsultacji kieruje się nie siłą nacisku, ale interesem publicznym i dobrem ogólnym. Bierze pod uwagę racje zgłaszane w trakcie konsultacji, a także to, przez kogo są wyrażane. Przeważać powinna jednak troska o szeroko rozumiany interes publiczny, w tym interes tych, którzy nie brali udziału w konsultacjach.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pożądane jest stworzenie krajowego programu leśnego, jasno artykułującego jakie i wartości i priorytety jako wspólnota i społeczeństwo przypisujemy lasom i które z usług ekosystemowych świadczonych przez lasy mają priorytet przed innymi. • Lasy Państwowe co roku przeprowadzają rzetelne badania dotyczące tego jaką wagę społeczeństwo przypisuje różnym usługom ekosystemowym świadczonym przez lasy i publikują ich wyniki na platformie konsultacyjnej. • Organizator konsultacji dokłada starań, by deliberacje podczas konsultacji oraz wieńczące konsultacje decyzje oparte były na podstawach naukowych. Brak sformułowania uwag w fachowym żargonie nie może stanowić podstawy dla odrzucenia uwag.

2. Dane i mapy udostępniane przez LP proaktywnie (a nie na wniosek)

Wszystkie wymienione poniżej dane są informacją publiczną lub informacją o środowisku, więc jako takie powinny być udostępniane społeczeństwu na wniosek (co w ostatnich latach potwierdziły w orzeczeniach sądy administracyjne). Celem poniższej tabeli nie jest więc

wskazanie, że dane powinny być udostępniane (bo wiemy już, że powinny), a wskazanie, że powinny być udostępniane proaktywnie przez Lasy Państwowe. Wpłyne to nie tylko na zmniejszenie obciążenia pracowników LP różnych jednostek organizacyjnych (dzięki temu, że dane będą przygotowane i opublikowane tylko raz), ale również na poprawną realizację różnych zadań związanych z monitoringiem, opisanych w rozdziale IV.6.

Lp.	<u>Dane / Informacje</u>	<u>Źródło</u>	<u>Jak będą udostępniane?</u>
	<p><i>tam, gdzie to możliwe i do zastosowania udostępniane są zarówno surowe dane, jak i mapy wizualizujące te dane</i></p>		<p><i>należy dążyć do tego, aby coroczna aktualizacja danych w Banku Danych o Lasach (BDL) następowała jak najszybciej, docelowo 1 stycznia</i></p>
1.	<p><u>Plan prac gospodarczych związanych z pozyskaniem drewna i hodowlą lasu na kolejny rok.</u></p> <p>Lokalizacja zabiegu (wydzielenie), typ zabiegu (grupa czynności), parametry zabiegu (planowane pozyskanie w m³, całkowita szacowana miąższość w m³) udostępniane zarówno w postaci surowych danych GIS i Excel, jak również w postaci mapy interaktywnej umożliwiającej zrozumienie osobom niebędącymi specjalistami.</p> <p>Niezbędne do wdrożenia monitoringu opisanego</p>	Nadleśnictwa	<p>BIP / strona internetowa DGLP, do pobrania dane GIS i Excel.</p> <p>Bank Danych o Lasach (BDL), dodatkowe kolumny wskazujące czy zabieg znajduje się w planie na dany rok (ew. jaka jego część):</p> <ul style="list-style-type: none"> • w tabeli „Wskazówki gospodarcze” w narzędziu „Opis taksacyjny drzewostanu”; • w pliku „f_ arod_ cue”, w formularzu zamawiania danych do pobrania. <p>Niezwłocznie po zatwierdzeniu Prowizorium Planu Finansowo-Gospodarczego.</p>

	w rozdziale IV.6.		
2.	<p><u>Historia prac gospodarczych.</u></p> <p>Niezbędne do wdrożenia monitoringu opisanego w rozdziale IV.6.</p>		<p>BDL.</p> <p>Dodanie nowej kolumny z informacją o % stopniu realizacji wskaźników gospodarczych zapisanych w PUL:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w tabeli „Wskaźniki gospodarcze” w narzędziu „Opis taksacyjny drzewostanu”; • w pliku „f_rod_cue”, w formularzu zamawiania danych do pobrania. <p>Dodanie nowej tabeli z historią wszystkich zabiegów (również nie związanych z pozyskaniem drewna) przeprowadzonych w ramach obecnego PUL (wydzielenie, data, rodzaj czynności, wielkość pozyskania w m³):</p> <ul style="list-style-type: none"> • w narzędziu „Opis taksacyjny drzewostanu”; • jak nowy plik w formularzu zamawiania danych do pobrania; <p>Aktualizacja raz do roku.</p>
3.	<p><u>Dodatkowe informacje o wydzieleniach leśnych, zbiorowiskach roślinnych i leśnych:</u></p>	RDLP	BDL.

	<ul style="list-style-type: none"> • zgodność z siedliskiem • parametry gleby • dwóch głównych siedliskach przyrodniczych i ich stanach • najważniejszych planowanych pracach gospodarczych wynikających z PUL • wiek i udział najstarszego gatunku • geometrie i parametry zbiorowisk roślinnych i zbiorowisk leśnych wg typów siedliskowych lasu 	SILP +LMN	<p>Rozszerzenie obecnej usługi zamawiania danych do pobrania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w pliku „f_subarea” dodanie kolumn: accord_cd - zgodność z siedliskiem, soil_pec_cd - parametr gleby, np. porolność; • w pliku „f_rod_cue” dodanie kolumny z % realizacji każdej wskazówki gospodarczej; • dodanie pliku „g_site_type” z geometriami i kategoriami typów siedliskowych lasu. <p>W usłudze WFS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dodanie warstw zbiorowisk roślinnych i zbiorowisk leśnych; • warstwy wydzielen poszczególnych RDLP powinny zostać uzupełnione o: <ul style="list-style-type: none"> ○ wszystkie brakujące dane z pliku „f_subarea”; ○ informacje o dwóch głównych (prot_site_order = 1 i 2 w tabeli f_rod_prot_site) siedliskach przyrodniczych i ich stanach; ○ informację o najważniejszych planowanych pracach gospodarczych wynikających z PUL (cue_rank_order =1 w tabeli f_rod_cue): kod grupy czynności, powierzchnia, procent grubizny i % realizacji; ○ wiek i gatunek najstarszego gatunku w warstwach
--	--	-----------	---

			<p>drzewostanu o udziale minimum 1, dla warstwy „DRZEW” lub „IP” w tabeli f_storey_species. W przypadku wystąpieniu kilku o tym samym wieku, wybór tego o większej powierzchni, a w przypadku równej powierzchni losowy.</p> <p>Aktualizacja raz do roku.</p>
3.	<p><u>Wykaz i mapa lasów o wzmocnionych funkcjach przyrodniczych i społecznych.</u></p> <p>Z podziałem na: wyłączone z pozyskania drewna, objętych ograniczeniami lub modyfikacjami gospodarki leśnej, wraz z treścią zastosowanych ograniczeń lub modyfikacji i % pow. wydzieleń, których dotyczą.</p> <p>Niezbędne do wdrożenia monitoringu opisanego w rozdziale IV.6.</p>	Nadleśnictwo	<p>Bank Danych o Lasach.</p> <p>Docelowy model zależności będzie od przyjętych rozwiązań formalnych. Sugerowane dodanie kolejnej mapy w BDL w zakładce „Mapy BDL”, z podkategoriami, np. w zależności od stopnia ograniczeń i dopuszczalnego zakresu prac (te informacje powinny być dostępne również na mapie ogólnej BDL, w szczegółowych opisach wydzieleń, jak również wykazane w usługach WFS i plikach do pobrania).</p> <p>Aktualizacja raz do roku.</p> <p>Zasadne będzie prowadzenie (aktualizowanego w trybie ciągłym) dodatkowo dziennika „odstępstw” od zasad ogólnych, dla każdego z wydzieleń o wzmocnionej ochronie, z krótkim uzasadnieniem (np. cięć ze względów bezpieczeństwa) i odpowiednim oznaczeniem wizualnym na mapie (np. za pomocą ikon</p>

			ostrzegawczych). Dzięki temu LP unikną potencjalnych problemów w komunikacji społecznej (negatywna reakcja na cięcia na obszarach chronionych), jednocześnie społeczeństwo zyska wygodny mechanizm kontroli nad prawidłowością gospodarowania lasami z ograniczeniami.
4.	<p><u>Dokumentacja PUL.</u></p> <p>Czytelne informacje o przebiegu prac nad nowym PUL.</p> <p>Konsultacje społeczne: wszystkie dokumenty i załączniki, dane z opisu taksacyjnego, słowniki, mapa cięć rębnych. Obowiązkowo dołączone dane GIS: nowego układu wydzieleń i planowanych prac związanych z pozyskaniem drewna.</p>	RDLP	<p>Strona internetowa i BIP RDLP</p> <p>BIP RDLP.</p> <p>Platforma konsultacyjna.</p> <p>Wydzielona strona internetowa RDLP z oddzielnymi podstronami dla każdego nowotworzonego PUL. Podstrona jest rejestrem prac nad projektem tworzenia PUL. Zawiera czytelny harmonogram prac, np. w formie tabeli etapów PUL, aktualizowanej sukcesywnie o daty poszczególnych etapów i inne ważne informacje. Najpóźniej w momencie ogłoszenia konsultacji społecznych PUL zamieszczenie na podstronie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wszystkie dokumenty i załączniki, dane z opisu taksacyjnego, słowniki; • mapa cięć rębnych; • obowiązkowo dołączone dane GIS: nowego układu wydzieleń

			i planowanych prac związanych z pozyskaniem drewna.
5.	<u>Dokumentacja przyrodnicza:</u> <ul style="list-style-type: none"> • operaty glebowo-siedliskowe; • opracowania fitosocjologiczne; • dokumentacja z przeprowadzonych badań i inwentaryzacji przyrodniczych. 	RDLP Nadleśnictwa	Strony internetowe właściwych nadleśnictw. Dedykowana podstrona z rejestrem wszystkich dokumentów (data, przedmiot opracowania, autorzy itp.) i linkami do ich pobrania. Dane wrażliwe powinny zostać zaczerpnięte. W skrajnych wypadkach odstąpienie od możliwości pobrania dokumentu - wówczas sam wpis w rejestrze umożliwi naukowcom i organizacjom pozarządowym składanie wniosków o dostęp jako informacji o środowisku (konieczne jest odejście od praktyki odmawiania na tego typu wnioski). Niezwłocznie po uzyskaniu dokumentu (zlecając ich opracowanie należy zapewnić możliwość późniejszej publikacji).
6.	<u>Lasy High Conservation Value Forests (HCVF).</u> 1.1.1, 1.1.2, 2, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2, 6.1 (wszystkie kategorie bez 1.2 - informacje wrażliwe).	Dokumentacja w nadleśnictwach	BDL. Nowa mapa w zakładce „Mapy BDL”. Prezentacja w podobny sposób jak mapa kategorii ochronności (poszczególne warstwy mogą mieć części wspólne). Aktualizacja raz do roku.
7.	<u>Lasy referencyjne, ekosystemy referencyjne,</u>	Dokumentacja	BDL.

	<u>ekosystemy reprezentatywne, NOG, ostoje różnorodności biologicznej, ostoje ksylobiontów.</u>	w nadleśnictwach	Aktualizacja raz do roku.
8.	<u>Siedliska przyrodnicze.</u> Niezbędne do wdrożenia monitoringu opisanego w rozdziale IV.6.	GDOŚ RDOŚ LP BULiGL	BDL. Aktualizacja raz do roku
9.	<u>Wnioski społeczne dotyczące gospodarki leśnej.</u> Wszystkie wnioski, które wpłynęły do nadleśnictw w ostatnich 5 latach, włączając w to wnioski w ramach corocznych konsultacji prac gospodarczych w lasach HCVF wszystkich kategorii i sposób ich rozpatrzenia.	Nadleśnictwo	Strona internetowa nadleśnictwa. Aktualizacja raz na kwartał. Docelowo wskazane wdrożenie dedykowanej platformy konsultacyjnej, z pełnym archiwum aktualizowanym automatycznie w trybie ciągłym.
10.	<u>Zagospodarowanie turystyczne.</u> W tym trasy turystyczne (minimum z instrukcji plus dodatkowe rozszerzenia ustalone przed pracami urzędowymi) i udostępnione publicznie drogi leśne	RDLP SILP+LMN Organizacje turystyczne Aplikacje	Bank Danych o Lasach. Portal „Czas w Las”. Aktualizacja raz do roku.

		turystyczne	
11.	<u>Zabytki.</u>	RDLP SILP +LMN Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków Narodowy Instytut Dziedzictwa	Bank Danych o Lasach. Portal „Czas w Las”. Aktualizacja raz do roku.
12.	<u>Ujęcia wody na terenie każdego nadleśnictwa.</u>	RDLP Wody Polskie	Bank Danych o Lasach. Portal „Czas w Las”. Aktualizacja raz do roku.
13.	<u>Miejsca kultu.</u>	RDLP SILP +LMN Kościoły i związki	Bank Danych o Lasach. Portal „Czas w Las”. Aktualizacja raz do roku.

		wyznaniowe	
14.	<u>Strefy uzdrowiskowe A, B i C.</u>	RDLP SILP +LMN Uchwały gmin	Bank Danych o Lasach. Portal „Czas w Las”. Aktualizacja raz do roku.